

Vol. I, No. 1, Jan. 2024
The Magazine of CITG

1^ኛ ከታም ፡ ቁ.1 ጥሪ 2016 ዓ.ም.
ብዮ.መ.ጽ.ት ዝዳለው መፅሕፍት

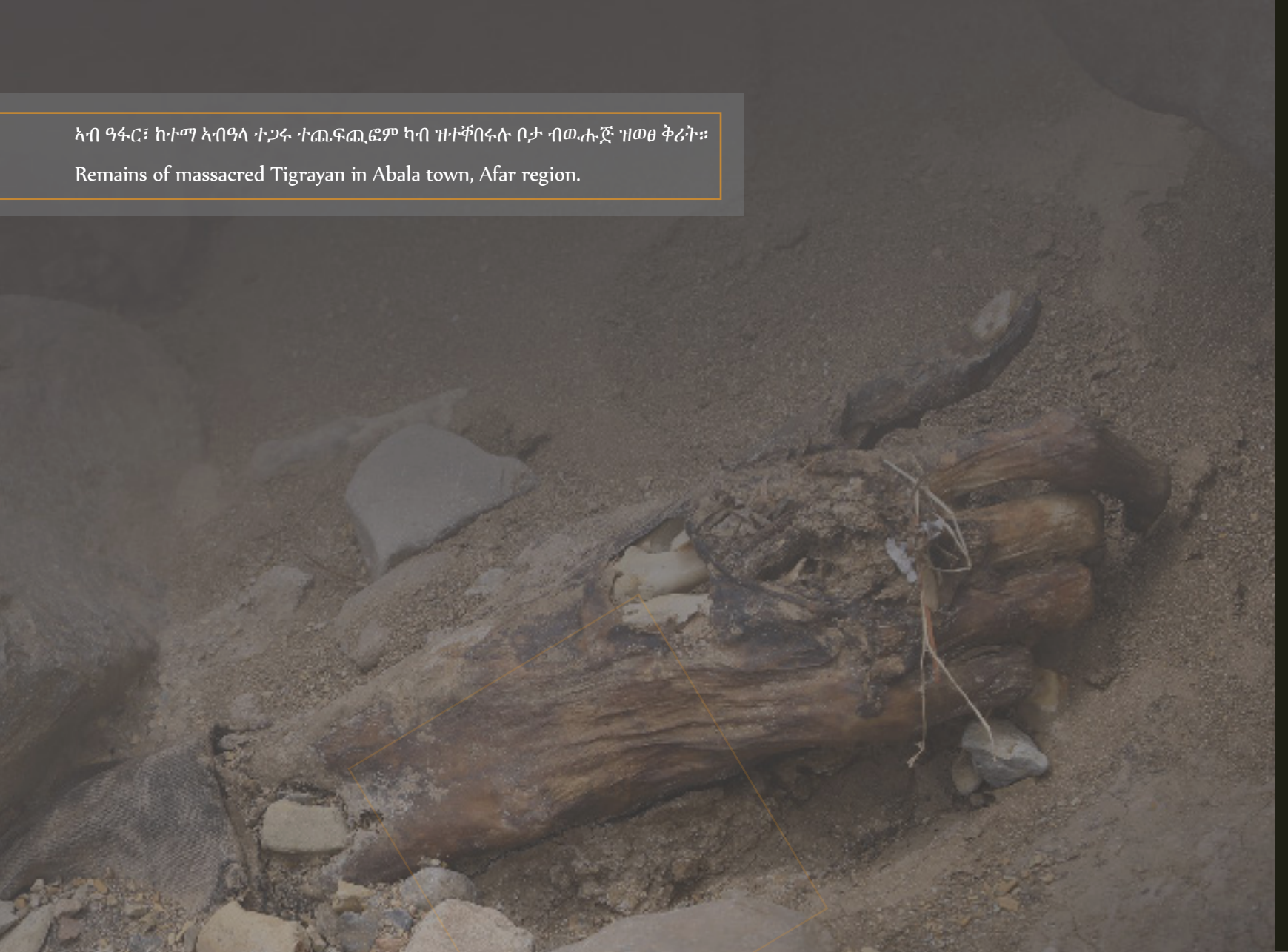
ፀንታ

TIGRAY GENOCIDE

ኮሚሽን መፅናዕቲ ጀናሳይድ ትግራይ / Commission of Inquiry on Tigray Genocide

አብ ዓፋር፣ ከተማ አብዓላ ተጋሩ ተጨፍጨፎም ካብ ዝተቐበሩሉ ቦታ ብወሒጅ ዝወፀ ቅሪት።

Remains of massacred Tigrayan in Abala town, Afar region.

ትሕዝቶ

Contents

- 4 መልእክቲ ኮሚሽነር
- 6 ብዛዕባ ኮሚሽን መፅናዕቲ ጀኖሳይድ ትግራይ (ኮ.መ.ጀ.ት.)
- 10 ጨፍጨፍ ዕንነ
- 14 ነገረ ፅንታ
- 20 ማህሰይቲ፡ ድሕረ - ስቅያት
- 26 ታላቁ ጥቕዓት ከም መሳርሒ ፅንተት
- 36 ዜና እንትዕረን፣ ፀልማት ይነግስ፣ ጭንቁ ይዓስል
- 46 Facts - Tigray Genocidal War

ምስሊ ሽፋን/Cover Image

ኣብ ክልል ዓፋር፣ ከተማ ኣብዓላ ተጋሩ
ተጨፍጨፍ ካብ ዝተቐበረሉ ቦታ ዉሕጅ
ኣዉጂእዎ ዝተረኸበ ሽክና ርእሲ

A skull found in the mass grave of
Tigrayans in Abala town, Afar region.

ጀኖሳይድ ትግራይ ዘበት ከይድገም! ዘበት ከይርሳዕ!!
Never Again and Never Forget the Tigray Genocide!!

መልእክት ኮሚሽነር

ከምዝፍለጥ ኣብ ህዝቢ ትግራይ ዝበፅሖን ይበፅሖ ዘሎን ግፍዒን ገበንን ኣብ ዓለም ተራእዩ ብዘይፍለጥ ኩነታት ኩሎም ዓይነታት ዓለምለኸዊ ገበናት ምስ ኩሉ መግለጺታቶም ዘማልእ እዩ። እቲ ዝሓለፈ ከይኣክል ድማ፣ እቲ ግፍዕን በደልን ሓዚ ውን ሰላሕታዊ ብዝኾነ መንገዲ ይቕፅል ኣሎ።

ፈፀምቲ ገበናት ኮነ ኢሎም፣ ተሊምምን ዓቕሚታቶም ኣዋዲዶምን ኣብ ዓለም ብዘይተርኣዩ መንገዲ ሕቡኣት ሜላታት ከይተረፈ ተጠቂሞም ህዝቢ ከም ህዝቢ ከፅንቱ፣ ዓቕሞም ዝፈቐደሎም ኩሉ ሰራሖምን ይሰርሑ ኣለዉን። ዓለምለኸ ማሕበረሰብ እውን ዘለዉዎ ሕግታትን ዝኣተዎም ቃል ኪዳናትን እናተጥሓሱ እናረኣዩ ዳርጋ ሱቕ ኢሉ ፀግዑ ሓዚ ካብ ምዕዛብን ናይ ሻቕሎት ሓሳባት ካብ ምግላፅን ዝዘለለ ርኡይን ተግባራዊን ምንቅስቃስ ንክገብር ብዘሕግዝ ወሲድዎ፣ ሓዚ 'ውን ይገብሩ ኣሎ።

ህዝቢ ትግራይ ኣብ ልዕሊኡ ዝተኣወጀ ኩለመድያዊ ተግባራት ምፅናት ዘርኢ ከወግድን ከከላኸልን ኣብ ዘይደልዮን ዘይተፀበዮን ኩናት ኣትዩ ኣሻሓት ደቁ ሰዊኡ። መስዋእቲ ደቁ ብዓወት ከምዝዛዘም ዘየጠራጥር እኳ እንተኾነ፣ እቲ ዝርከብ ዓወት ሙሉእ ዝኾነውን ግና፡-

- ትግራይ ናብቲ ጀሚራቶ ዝነበረት ልምዓት ብዝበለፀ ዴምክራሲያዊነት፣ ልዕልነት ሕጊ ዝተረጋገፀላን ሙሉእ ኢኮኖሚያዊ ዕብየትን ዝተመዝገበላን እንትትኾን፤
- ፈፀምቲ ገበንን ተሓባብርቶምን ናብ ሕጊ ቐሪም ፍትሕን ርትዕን እንትረጋገፅ፤
- ዝግበኣና ካሕሳ ካብ ገበን ፈፀምቲ ውልቀ ሰባት፣ ትካላት፣ ሃገራትን ካብ ዓለም ለኽ ማሕበረሰብን እንትንረከብ፤
- ከምኡውን እዚ ኣብ ልዕሊና ዝተፈፀመ ገበን “ዘበት ከይድገም፣ ዘበት ከይርሳዕ” ኢልና ንትውልዊ ብዝግባእ ሰኒድና ክነሕልፍ እንተለናን እዩ።

እዚኣቶም ንምስኽዕ ድማ ኣብ ልዕሊና ዝተፈፀሙ ገበናትን ዝበፅሑና ጉድኣትን ኩሎም ብእርይ ቁፅር ክነፅንዎምን ክንስንዶምን እንተኾኒልና እዩ። እዞም በደላት ኣብ ልዕሊ ኩሉ ትግራዊ ዝተኣወጁን ዝተፈፀሙን ብምዃናም ኩሉ ከባቢ ትግራይን ዳርጋ ኩሎም ትግራዊ ዝነበረሎም ከባቢታት ኢትዮጵያን ኣብ ቀረባ እዋናት ድማ ዋላ ኣብ ወፃኢ ዝተርኣዩ እዮም።

እዚ ስራሕ ዝሸፍኖም ኩነታትን ቦታታትን ብጣዕሚ ሰፋሕትን ሕልኽላኽ ዝበዝሐ ናይ ሕግን ቴክኒክን ጉዳያት ዘለዎ ብምጂኑ ንባዕልናን ንዓለምን ብዘእምን መልክዑ ክስራሕ ዘለዎ እዩ።

ነዚ ንምፍፃም እውን ናይ ኩሉ ትግራዊይ፣ መንግስታዊን ዘይመንግስታዊን ትካላት ጉቡእ እኳ እንተኾነ ኮሚሽን መፅናዕቲ ጀኖሳይድ ትግራይ ነቲ ስራሕ ኣማእኺሉን ኣዋዲዱን ዝሰርሕ ይኸውን። ኩሉን ትካላት መንግስቲ፣ ሲቪል ማሕበራት፣ ናይ ውልቀ ትካላት ንግድን፣ ናይ ሚድያን ማሕበራዊ ግልጋሎት ትካላትን በቢዓውዱ ዝነጥፉ ሰብ ሞያ ኣብዚ ስራሕ ከም ሰብ ዋና ክሳተፉን ክወግዱን ከምዝግባእ ኣሚኖም ዝሳተፉ ዘለዉ ብዙሓት እዮም።

ናይ መፅናዕቲን ስነዳን ስራሕትና ብዝተፈለለዩ ኣካላት ዝፍፀም 'ኳ እንተኾነ፣ ዝተዋደደን ዝተናበበን ክኸውን ይግባእ። ነዚ እውን ዓለምለኸዊ ናይ ቴክኒክ መዐቕኒታት፣ ናይ ሕጊ መስርሓትን ስነ ምግባራት መፅናዕቲን ብኮሚሽን ተማእኺሎም ክዳለዉ፣ ብኹሉን ካብ ኩሉ ኩርናዕ ዝተፀንዑን ዝተረኽቡን መረዳእታታት ናብ ዳታ ማዕኸል ኮሚሽን ክእከቡ፣ ብዓይኒ መርትዖ ሕጊ እናተርአዩ ንህዝቢን ንዓለምን ዕላዊ ክግበር ዝግበኡን ዘይግበኡን መረዳእታ ብማእኸል ክውሰን፣ ዝተኣከበ ኩሉ መረዳእታ ድማ ንመፃኢ ትውልዲ ብዝሓልፈሉን ንዓለም ብዝቐርበሉን መልክዕ ክውደብ ይግባእ።

ነዚ ስራሕ ኣማእኺሉ ንክሰርሕ ብግንቦት 2014 ዓ.ም. ብዕሊ ዝተጣየሸ ኮሚሽንና ዋላ ኳ ኣብ እዋን ኩናትን ፀልማትን ስራሕ ዝጀመረ እንተኾነ፣ ብፃዕ ኣድላይነት ስነዳ ዝበፅሐ በደል ዝተረደኦ ህዝቢን ንህዝቡ ውፍይ ብዝኾነ መንእሰይን፣ በዓል ሞያን ምሁርን ዝገበሮ ሰፊሕ ቃልሲን ፃዕሪን ንምእማኖም ዘፀግሙ ማሕላኺታት እናሓለፈ ሰፋሕቲ ሰራሕቲ ይኸምብት ኣሎ፤ ውፅኢት ውን፣ ዋላ ውስን ይኹን፣ ይርከብ ኣሎ።

ውፅኢትና ዝምዘን ግና ኣብ ላዕሊ ብዝተጠቐሳ ዕላማታት ስለዝኾነ ሓዚ እውን ሰብ ሞያታት ኮሚሽንና፣ ኩሉኣካል ሕብረተሰብ፣ ዘይመንግስታዊ ትካላት፣ መንግስቲ፣ ክሳብ ሓዚ ቃልሱ ዝቐፅል ዘሎ ዲያስፖራ ትግራይ፣ ፈተውቲ ትግራይን ፈተውቲ ፍትሒን ሰላምን ነዚ ስራሕ ንምሸኻዕ ኣብ እንጉብሮ ምንቅስቓስ ክድግፉናን ጉዳይ ምርግጋፅ ፍትሒ ዋኒኖም ክገብሩን ብሽም ኮሚሽንናን ፍትሒ ዝፅበ ዘሎ ህዝቢ ትግራይን ይላቦ።

ተ/ፕ የማነ ዘርኣይ
ኮሚሽነር ኮሚሽን መፅናዕቲ ጀኖሳይድ ትግራይ

ብዛዕባ ኮሚሽን መፅናዕቲ ጀኖሳይድ ትግራይ (ኮ.መ.ጀ.ት.)

■ መጠቀሚያ

ትግራይ ልክዕ ከም ካልኣት ክልላት ኢትዮጵያ ቅድሚያ ዕንተታዊ ኩናት ትግራይ ኣብ ዝነበሩ ኣስታት ሰለስተ ዓስርተ ዓመታት ርኡይ ማሕበረ-ኢኮኖሚያዊ ዕብየት እንዳመዝገበት ፀኒሓ እያ። ኣብ ካልኣይ ዘመን ትልሚ ዕብየትን ስግግርን (GTP II) መጠን ዓመታዊ ዕብየት ጠቕላላ ክልላዊ ምህርታ (RGDP) 8.1% ኮይኑ ተመዝጊቡ እዩ (MOFED, 2012; BOFED, 2018)። ከም ውፅኢቲ ድማ ፣መጠን ሕሱም ድኽነት (ABSOLUTE POVERTY) እዛ ክልል ኣብ 1996 ኣ.ጎ. ካብ ዝነበሮ 58% ኣብ 2018 ኣ.ጎ. ናብ 29.6% ወራዱ ነይሩ እዩ። ይኹን ደኣ'ምበር ኣብ ልዕሊ ትግራይ ኣብ መወዳእታ ወርሒ ጥቅምቲ 2013 ዓ.ም. ብዝተወለዐ መጠነ-ሰፊሕ ጀኖሳይዳዊ ኩናት ዕብየታ ክዕገትን ማሕበረ-ኢኮኖሚኣ ንድሕሪት ክምለሰን ክኢሉ እዩ። በዚ ምክንያት ማእለያ ዘይብሉ ሰደት፣ ጥምየትን ሞትን ስዒቡ፤ ኣብ ማሕበረ-ኢኮኖሚ ሰፍ ዘይብል ጉድኣት በፂሒ፤ ልዑል መጠን ዘለዎ ሶታዊ ጥቕዓት ስዒቡ፤ ኣብ ትሕተ-ቅርፂ፣ ሰነ-ከባቢን ሃፍቲ ተፈጥሮን ዝበፀሐ ጉድኣት 'ውን ብደረጃ ብርሰት ዝግለፅ እዩ፤ ኣብ ባህላዊ፣ ሃይማኖታውን ታሪኻውን ክብርታትና ዝበፀሐ ዕንወት ድማ መዳርግቲ የብሉን። ኩናት ትግራይ ልዕሊ 2 ሚልዮን ህዝቢ ብምምዝባል ድሕንነቶም ኣብ ዘይተሓለወ ግዚያዊ ማእኸላት (IDP CENTERS) ክዕስከሩ ዝገበረ፤ እቲ ዝተረፈ ህዝቢ ድማ ብምክንያት ከባን ዕፅዋን ከምኡ'ውን ክልከላ ሰብኣዊ ሓገዝ ሕሱም መንባብር ክደፍእ ዝተገብረን እዩ። ማእለያ ዘይብሉ ህዝቢ ድማ ብምክንያት ጥምየት፣ ስእነት መድሓኒትን ግልጋሎት ሕክምናን ንሞት ክሳግሩ ክኢሉ እዩ።

■ ኣንታይነት ኮሚሽን

ተልእኾ እዚ ኮሚሽን ብምክንያት ጀኖሳይዳዊ ኩናት ትግራይ ኣብ ልዕሊ ትግራይን ህዝባን ዝበፀሐ ኩሎም ዓይነታት ጉድኣት ማለት ሰብኣዊ፣ ሶታዊ ጥቕዓት፣

ኢኮኖሚያዊ፣ ማሕበራዊ፣ ትሕተ ቅርፂ፣ ከባቢያዊን ሃፍቲ ተፈጥሮን ዝበፀሐ ጉድኣት ሳይንሳዊ ብዝኾነ መንገዲ ምፅናዕ፣ ክፅናዕ ምግባር፣ ምምርማርን ምስናድን እዩ። ካብዚ ብተወሳኺ እዚ ኮሚሽን ኣብ ልዕሊ ካብ ትግራይ ወፃኢ ዝነበሩ ተጋሩ ዝበፀሐ ጉድኣትን ክሳራን ናይ ምጥማት ሓላፍነት እውን ኣለዎ።

ኮ.መ.ጀ.ት. እቶም ተልእኾታቱ ንምፍፃም ዘኸለሎ ኣብ ሰብኣዊ፣ ሶታዊ ጥቕዓት፣ ኢኮኖሚ፣ ትሕተ ቅርፂ፣ ከባቢን ሃፍቲ ተፈጥሮን ከምኡ 'ውን መንግስታዊ፣ ማሕበራዊ ግልጋሎትን ክብርታትን ዝበፀሐ ጉድኣት ዘፅንዑ ሽዱሽተ ማእኸላት መፅናዕቲ ኣጣይሹ ምስ ዝተፈላለዩ መዳርግቲ ኣካላት ብምትሕብባር እናሰርሐ ይርከብ።

■ ዕላማ

ዋና ዕላማ እዚ ኮሚሽን ግዳያት ጀኖሳይዳዊ ኩናት ፍትሕን ርትዕን ንክረኽቡ፣ ንሕውየትን ዳግመ-ህንፀትን (recovery and reconstruction) ድሕረ-ኩናት ኢኮኖሚ ትግራይ ዝምልከቱ ስትራቴጂያት ንምሕንፃፅ፣ ንታሪኽን ህንፀት ወሎዶን ዝኸውንን ንቕፃሊ ንዝሰርሑ ምርምራት ከም መልዓሊ ዘገልግሉ መረዳእታታት ብሳይንሳዊ መንገዲ ምእካብ፣ ምስናድ፣ ምቕራብን ምሕታምን እዩ።

■ ተልእኾ

- ብምክንያት ኩናት ኣብ ልዕሊ ትግራይን ህዝባን ዝበፀሐ ሞት፣ ዕንወትን ኪሳራን መጠን፣ ሰፍሓት፣ ባህሪን ዕመቀትን ዘርእ ብኸለ-መዳያዊ ተኣማኒ ዝኾነ መፅናዕትን ምርመራን ምክያድን ምስናድን ከምኡ 'ውን ንክካየድ ምክትታልን፤
- እቲ ዝዳሎ ሰነድ ንሕቶ ፍትሕን ዳይነትን ከምኡ 'ውን ንዳግመ ህንፀት ትግራይ ቀንዲ መረዳእታ ኾይኑ ከገልግልን ንታሪኽን ህንፀት ወሎዶን ንክውፅእ ቅሩብ ምግባር፤

■ መትከላት

- **ዘይሻራዊነት፡-** ኩሎም ስራሕትና ብሕጊ ብዝተውሃበና ስልጣንን ሓላፍነትን መሰረት ካብ ግዳማዊ ፅዕንቶ ይኹን ኢድ ኣእታውነት ነፃ ብምዃን ምስራሕ፤
- **ማዕርነት፡-** መትከላት ርትዒ፣ ፍትሓውነትን ሞያዊ ስነ-ምግባርን ብምኽታል ምስራሕ፤
- **ቕንዕና፡-** ልዑል ብርኪ ስነ-ምግባር፣ ተሓታትነትን ግልፅነትን ብዘላቕነት ክህሉ ምስራሕ፤
- **ክብሪ፡-** ክብሪ፣ መሰልን ብዝሓነትን ግዳያት፣ መሰኻኽርን ከባቢያዊ ማሕበረሰብን ምሕላወ፤
- **ተቐርቓሪይነት፡-** ምስ ኣብ ጎኒ ሰላምን ፍትሕን ጠጠው ዝበል ኣብ ውሽጢ ትግራይን ካብ ትግራይ ወፃኢን ዘሎ ግዳይ ኩፍነት ትግራይ ምቕም፡፡

■ ቀንዲ ዝተፈፀሙ ስራሕቲ

ካብ ምጥያሽ እዚ ኮሚሽን ጀሚሩ ካብ ዝተተግበሩ ቀንዲ ስራሕቲ፡-

- ምርቃቕ መጣየሺ ኣዋጅ፣ ትካላዊ መሓውር ምቕራፅን ዘድልዩ ወለንታውያን ስራሕተኛታት ምምላእን፣ ንማእኸላት መፅናዕቲ መልዓሊ ዝኸውን ሓሳባት (terms of reference)፣ ውጥን ሓሳብ መፅናዕቲን (proposal) መተግበሪ መርሃ ግብሪን (action plan) ተዳልዩ፤
- ንዝተፈላለዩ መዳርግቲ ኣካላት ግንዛብ ብምፍጣር ምልዕዓላት ተገይሩ፤
- ንክፍሊ ወክፍ ክፅናዕ ዘለዎ ቴማዊ ዓውዲ (Thematic area) ዝተፈላለዩ መረዳኢታ መእከቢ ቕጥዕታትን ናይ ስልጠና ማንዋላትን ተዳልዩ፡፡
- ኣብ ኩለን ሓራ ዝወፃ ወረዳታት ትግራይን (ወረዳታት ዞባ ምዕራብ ክይሓወስ) ኣብ ትግራይ ዝረከባ ብዝሕ ዝበላ ግዚያዊ ማእኸላት ዝርከቡ ተመዝበልትን ብመለእ ቆፀራን ምርመራን ተጠቂምካ ቀዳማይ ዙር መረዳኢታ ምእካብ፡፡ ኣብዚ ቐዳማይ ዙር ኣስታት 40,000 ወለንታውያን ሰባት ከም ኣስልጠንቲ፣ ኣተሓባበርትን መረዳኢታ ኣክብትን ተሳቲፎም እዮም፡፡ ብተወሳኺ ጠለብ

መሰረት ዝገበሩ ምርመራታትን ካልኣይ ብርኪ ፍልፍላት መረዳኢታታት (secondary data)፣ ኣብ ኢድ ሚድያታት ትግራይ ዝነበረ ናይ ምስልን ድምፅን መረዳኢታታት፣ መረዳኢታ ሚድያን ፀብባባት ዓለምለኸዊ ትካላትን ሓዊሱ ናብ ኮሚሽን ክእትው ተገይሩ እዮ፡፡

- ዝተኣከበ ዓይነታውን ኣሃዛውን መረዳኢታ (qualitative and quantitative Data) ብምጥቓም ጭብጥታት/ጉዳያት (cases) ምድላውን ምስ ዝምልከቶም ኣካላት ብምትሕብባር ንዝመልከቶም ኣካላት ተላኢኹ እዮ፡፡
- ኣብ ናይ ትግራይ ጀኖሳይዳዊ ኩፍነት መሰረት ዝገበረ ክፈልጡ ድሌት ምስ ዝነበርዎም ዓባይቲ ዓለምለኸ ትካላት ርክባት ብምፍጣር ዝርርባት ተኸይዶምን ናይ ተሓላቓይነት ስራሕቲ (Advocacy work) ተሰራሖም፡፡
- ናይ መጀመርታ ረቂቕ ናይ ምርምር ዉፅኢት ኣብ ቐረባ እዋን ዕላዊ ንምግባር ምድላዋቱ ኣብ ምዝዛም ይርከብ፡፡

■ ስልጠናታት ዝምልከት

ቅድሚ ናብ ተግባራዊ መረዳኢታ ናይ ምእካብ ስራሕቲ ምእታው ስልጠና ምሃብ ኣገዳሲ ስለዝነበረ በዚ መሰረት ብሰለስተ ብርኪ ስልጠና ተዳሊው፡፡ ካብ ኹለን ዞባታት ንዝመፁ ናይ ኣስልጠንቲ ስልጠና (TOT) ኣብ ከተማ መቐለ ተሳሊጡ፤ ብተመሳሳሊ መንገዲ ዞባታት ኣብ ወረዳታት ንዝርከቡ ሰብ መደን ኣተሓባበርትን ናይ ኣስልጠንቲ ስልጠና (TOT) ዝሃቡ እንትኹኑ ወረዳታት ድማ ካብ ጣብያታት ንዝመፁ መረዳኢታ ኣክብቲ ስልጠና ክህቡ ተገይሩ እዮ፡፡ ዝበፅሐ ዕንወት ዳህሳስ ንምግባር በቢ ማእኸል መፅናዕቱን በቢ ዘርፍታትን ንስልጠና ዝኾን ማንዋል ተዳሊው፡፡ እቲ ስልጠና ኣብ መረዳኢታ መእከቢ ቕጥዕታት መጠይቕ (questionnaires)፣ ODK (Open Data Kit) ኣጥሊኹሽን፣ ኡዲዮ ቪዲዮ፣ GPSን GISን ወዘተ. ዘድሃበ 'ዩ ነይሩ፡፡ ኣብዚ ስልጠና ብሓፈሻ ኣስታት 40,000 መረዳኢታ ኣክብቲ ብምስታፍ ደረጃኡ ብዝሓለወ መንገዲ መረዳኢታ ክእከብ ተገይሩ እዮ፡፡

■ ከይዲ መፅናዕቲ ጉድኣት ትካላት መንግስቲ

ብሰንኪ ናይ ዉሽጥን ደገን ልፍንታውያን ሓይልታት ኣብ ልዕሊ ትግራይ ዝኣወጅዎ መጠነ-ሰፊኡ ኩናት ኣብ ትግራይ ዝነበራ መንግስታዊ ትካላት ዓብይ ጉድኣት በዚሒ ወን እዩ። እቶም መንግስታዊ ትካላት ብዘለዎም ሓይሊ ሰብን ፍልጠትን እቲ ዝበፅሖም ዕንወትን ክሳራን (damage and loss) ንክፅናዕ ብኮሚሽንና ድጋፍ ተዋሂብዎም። እቶም ዝተፀንዑ ፀብባባት ድማ ናብ ሓደ ንምጥማር ናብ ኮሚሽንና ሪፖርት ንኽገብሩ መምርሒ ዝወረደሎም እንትኾን፣ ብርክት ዝበሉ መንግስታዊ፣ ህዝባዊ፣ ሃይማኖታውን ፋይናንሳውን ትካላት ፀብባባዎም ኣቕሪቦም እዮም። እቶም ዝቐረቡ ፀብባባት ኮሚሽን ብዘውፅእ ደረጃኡ ዝሓለወ ሳይንሳዊ መረዳኢታ መእከቢ ቕጥሒ መሰረት ክኸውን ኣብ ኮሚሽን ውሽጢ ብዝርከቡ ሰብ ሙያ ተራእዮን ተመሓይሹን ንክቐርብ ብምግባር፣ ኣብዚ ሓዚ እዋን ኸይዲ ትንተና (analysis) ተወጊኑ ቐዳማይ ሪፖርት ንምውፃእ ምድላዊት እናተዛዘመ ይርከብ።

■ ከይዲ መፅናዕቲ ጉድኣት ኣብ ዉልቃውን ህዝባውን ኣገልግሎታት ንዝነጥፉ ትካላት

ብምኽንያትቲ ኣብ ትግራይ ዝተኣወጀ ፅንተታዊ ኩናት፣ ናይ ዉልቃን ህዝባዊ ኣገልግሎት ዝህባን ትካላት ዓብይ ጉድኣት በዚሒ ወን እዩ። ኣናእኸቲ፣ ማእኸለዎትን ዓበይትን ናይ ዉልቃ ህዝባዊን ትካላት እቲ ወራር ብዘብፅሐለን ናይ ሰብን ንብረትን ዕንወትን ክሳራን እቲ ኮሚሽን ብዘውፅእ መለክዒ (standard) መሰረት ንክፅናዕ ተገይሩ እዩ። ኣብ ቀዳማይ ዙር ወፍሪ ምእካብ መረዳኢታ ኣብ ንግዲ፣ ማኑፋክቸሪንግ፣ ኣገልግሎት፣ ሕርሻ፣ ጥዕና፣ ትምህርቲ፣ ህዝባዊ ኣገልግሎት፣ ሃይማኖታዊን ታሪኻዊ ክብርታትን ዝተዋፈሩ ልዕሊ 34,000 ናይ ዉልቃን ህዝባዊ ትካላትን ዕንወት ተመዝጊቦም እዮም። ኣብዚ ናይ ዉልቃ ትካላት ዝበፀሐ ጉድኣት ዝተገበረ መፅናዕቲ ቤት ምኽሪ ንግዲን ዘፈር ማሕበራት ትግራይን ምስ ኮሚሽን ብምትሕብባር ዕዙዝ ግደ ከምዝነበሩ ምግላፅ ኣገዳሲ እዩ።

■ ከይዲ መፅናዕቲ ሓፈሻዊ ዳህሳስ ጉድኣት

እቲ ብሓፈሻዊ ዳህሳስ ጉድኣት (General Damage Assessment) ናብ ዝሓፈረ ወከፍ ነባሪ ብምኻድን ODK (Open Data Kit) ብዝተሰየመ መተግበሪ (Application) ብምጥቃምን ዝተኣከበ እንትኸውን፣ እቲ ዝተኣከበ መረዳኢታ ነፍብ ዝምልከቶም ማእኸላት መፅናዕቲ ክበፅሕን ክፍለን ብምግባር፣ እቲ ዝተፃረየ ውሑን መረዳኢታ ናይ ትንተና (analysis) ስራሕቲ ተሰሪሖ መባእታዊ ሪፖርት (1st draft report) ኣብ ምውጋን ይርከብ።

■ ከይዲ መፅናዕቲ ብምርመራ

እቲ ብምርመራ (Investigation) ዝተኻየደ መፅናዕቲ፣ ብቃለ-መሕትት (interview)፣ ዓሚቕ ቃለ-መሕትትን (In-depth interview) ጉጅላዊ ምይይጥን (Focus Group Discussion) ስለዝነበረ እቲ ዝተኣከበ መረዳኢታ ቅድሚ ምትንታኑ እቲ ብወረቐት ተኣኪቡ ዝመፀ ናብ ሶፍት ኮፒ ምቕያር፣ ከምኡ ድማ ብድምፅን ምስልን ዝተቐረፁ መረዳኢታታት ናብ ፅሑፍ ብምግልባጥ (transcription) ብርክት ዝበሉ ኣገደሰቲ ጉዳያት (cases) ተዳልዮም ንዝምልከቶም ኣካላት ተላኪኹም።

■ ቐፀልቲ ዕማማት

- ኣብ ቀዳማይ ዙር ምእካብ መረዳኢታ ካብ ዘይተሸፈኑ ወይ ዘይተዛዘሙ ኣብ ትሕቲ ቐፀፅር ካልኣት ሓይልታት ዝርከቡ ቦታታት፣ ከምኡውን ጉድኣት፣ ዕንወትን ክሳራን ካብ ትግራይ ወፃኢ ናይ ዝነበሩ ተጋሩን ካልኣት ዘይተሸፈኑ ጉዳያትን ዳህሳስ ምክያድ፤
- ዘጋጠመ ዕንወትን ክሳራን ዘመለኸቱ ናይ ፎረንሲክን ላቦራቶሪን (Forensic and Laboratory) መርትዖታት ምርመራ ምእካብ፤
- እቲ ብኻልኣይ ዙር ዝእከብ መረዳኢታ ትንተና ብዝጥዕም መልክዑ ምውፃእ (extraction)፣ ምፅፋፍ (cleaning)፣ በቢዛዕብኡ ምውዳድን (organization) ምትንታንን (analysis)፤
- መባእታዊን ናይ መወዳኢታን ፀብባባት ርካባት መፅናዕቲ ምድላውን ርክቶታት መዳርግቲ ኣካላት ብገምገምቲ ዋዕላታት፣ ዓውደ መፅናዕትታት (Workshop) ምእካብን፤

- ርካባት መፅናዕትን ምኽረ-ሓሳባትን (findings and recommendations) መፅናዕታት ንህዝብን መዳርግቲ ኣካላትን ዝተፈላለዩ ናይ መራኽቢ ሜላታት ብምጥቓም ምዝርጋኽ፤

ብሓፈሻ ኣብ ትግራይ ዝበፀሐን ይበፀሕ ዘሎን ኹለመዳያዊ ጉድኣት እንታይ እዩ? ዝብል ሕቶ ንምምላስ እቲ ዛጊ ደረጃ ብሳይንሳዊ መንገዲ ዝተኣከበ መረዳኢታ ምፅራይን ምትንታንን ኣድላዩ እንትኸውን፤ ነዚ ውን ብዕቡብ ኣብ ምስራሕ ንርከብ። ብፍላይ ድማ እቶም ኣብ ትሕቲ ቁፅፅር ወረርሒ ሓይልታት ዘለው ኸባብታት ከምኡ ድማ ካብ ትግራይ ወፃኢ ኣብ ዘለው ተጋሩ ዝበፀሐ ጉድኣት ከይሓወስኻ መጠን ጉድኣት፤ ዕንወትን ክሳራን ዝገልፅ ሙሉእ ሪፖርት ምውፃእን ኣይከኣልን። ይኹንምበር ዛጊ ደረጃ ብዝተረኸበን ብዝፀረዩን መረዳኢታታት፤ ርካባት መፅናዕትን ምኽረ-ሓሳባትን ብምውህሃድ ኮሚሽንና መባእታውን ጥሙርን ፀብፃብ መፅናዕቲ (aggregated preliminary report) ኣብ ቐረባ እዋን ንምቕራብ ኣብ ምዝዛም ይርከብ።

ኣብ መወዳእታ፤ ኮሚሽንና ዝተውሃበ ስልጣንን ሓላፍነትን ብሞያዊ ብቕዓት፤ ብትግሃትን ብቕንዕናን ንምፍፃም ኣብ ምስራሕ ይርከብ። እቲ ኮሚሽን ንኹሎም ዕላምኡን ተልእኹኡን ዝካፈሉ መዳርግቲ ኣካላት ዝገብርዎ ደገፍን ምትሕብባርን የድንቕ። ዝወሃበና መረዳኢታ ንከም ፍትሕን ርትዕን፤ ከምኡውን ንሕውየትን ዳግመ-ህንፀትን ትግራይ ዝሕግዙ እዮም። ስለዚ ኣብ ትግራይ ምስ ዝተወለዐ ፅንተታዊ ኮናት ተተሓሒዙ ዝበፀሐ ዝኾነ ዓይነት ጉድኣት ዝምልከት ዝኾነ ሰብ ወይ ትካል ሓበሬታ ይኹን መረዳኢታን መርትዖን እንተሃልዩዎ፤ ናብ ኮሚሽንና ብምቕራብ ክህበና ንዕድም። ብተወሳኺ ኮሚሽንና ስርሑ ንምምሕያሽ ዝሕግዝ ካብ ህዝቢ ዝመፅእ ርእይቶ ወይ ሓሳብ ብታሕጓስ ይቐበል።

ጀኖሳይድ ትግራይ ዘበት ከይድገም! ዘበት ከይርሳዕ!! // Never Again and Never Forget the Tigray Genocide!!

ዳይሬክቶሬት ርክብ ህዝብን ዓለምለኽ ጉዳያትን ኮሚሽን መፅናዕቲ ጀኖሳይድ ትግራይ
 ኣድራሻ፡- ሸባ ኮሌጅ ንላዕሊ ሕልፍ ኢልካ ጎረቤት ማእኸል መሰልጠኒ ሰነ ፅባቕ፡ Save the Children ዝነበረ ህንፃ

ጨፍጫፍ ዕንነ

ዕንነ ኣብ ዞባ ማእኸል ትግራይ፣ ወረዳ እገላ፣ ጣብያ ዕርዲ ጀጋኑ፣ ቁሽት እምባ ደቂና እትርከብ ንኡሽተይ መንደር እያ። ካብ ከተማ ሰር ንኣንፈት ሰሜናዊ ምዕራብ ከባቢ 35 ኪሎ ሜትር ርሒቓ ትርከብ። ከም ሓበሬታ ነበርቲ እታ ቁሽት፣ ቅድሚ እቲ ዝተፈፀመ ጨፍጫፍ ኣስታት 350 ነበርቲ ኣብቲ ከባቢ ይነብሩ ነይሮም። ድሕሪኡ ታሪኽ ዕንነ ተቐይሩ እዩ። ዕንነ ካብቲ ፅንተታዊ ተግባር ፀላእቲ ከተምልጥ ኣይከኣለትን። ኣብ ሓደ መዓልቲ ደም 65 ንፁሃት ተጋሩ ፈሲሰዋ። ጨፍጫፍ ዕንነ ከመይ ተፈፂመ? ካብ መሰኻኽር ዓይኒ ዝተረኽበ መረዳእታ ከነቕርበልኩም።

Latitude: 14.427222
Longitude: 39.192393
Elevation: 2092.34m
Accuracy: 1.0m

ኣብ ዕንነ ካብ ዝርከቡ ጀምላ መቐብራት

እቲ ጨፍጫፍ

ከም ሓበሬታ መሰኻኽር ዓይኒ፣ ካብ 10 ጥቅምቲ 2015 ዓ.ም. ኣትሒዙ፣ ብህይወት ዝተረፉን ስድራ ግዳያትን ዕንነ ኣብ ትሕቲ ቁፅፅር ሓይልታት ኤርትራ ወደቆ። ፈለማ ነበርቲ እታ ከባቢ፣ ከበፅሖም ካብ ዝኸለል መጥቃዕቲ ወረርሽኢ ሓይልታትን ልውውጥ ቶኽስን ንምድሓን፣ ካብ ዕንነ ርሒቐም ብምኽድ ተሓብኡ። ነቶም 65 ግዳያት ጨፍጫፍ ሓዊሱ፣ ሙብዛሕቲአም ነበርቲ፣ ንምብራቓዊ ኣንፈት እቲ ከባቢ ኣብ ቀረባ ኣብ ዝርከቡ በዓቲታት ተሓቢአም ነይሮም።

ኣባላት ሰራዊት ኤርትራ ነቶም ሰባት፣ ካብተን ተሓቢአሙለን ዝነበሩ በዓትታት እናውፅኡ ናብ ክልተ ዝዛውጡ ሓረስቶት ዕንነ ከምዝወሰዱዎም መሰኻኽር ዓይኒ ይዛረቡ። ደቂ-ኣንስትዮ፣ ኣረጋውያንን ቆልዑን ዝበዝሑዎም ግዳያት ንኽልተ መዓልቲ ብዘይ ምግብን

ማይን ዓፀዉዎም። ኣብ ሳልሳይ መዓልቲ ድማ እቶም ሰራዊት ኤርትራ ነቶም ግዳያት ካብተን ዝዛውጡ ከመፁ'ም ናብ ሓደ ናይ ሕርሻ ቦታ ከእከቡ ነገሩዎም። ብምቕፃል እቶም ሰራዊትን ኣዘዝቶምን ናብቲ ቦታ ብምምፃእ ተወሳኺ ጠያይቲ ኣብ ቅድሚ ዓይኖም እናተቐበበሉ ድሕሪ ምፅናሕ "ስራሕኹም ጀምሩ!" በሉዎም።

ነቲ ትእዛዝ ስዒቡ ድማ፣ ኣባላት እቶም ሰራዊት ነቶም ግዳያት ብመስርዕ ከስለፉን ኢድ ንኢድ ከተሓላዙን ነገሩዎም። ብድሕሪኡ ብፍፁም ጭካኔ ካብ ኩሉ ኣንፈት ቶኽሲ ኣዝነቡሎም። እቲ ቦታ ብደም ነበርቲ ጨቀዩ። ኣብቲ መርሽንቲ ስድራ ከም ስድራ ዝጠፍኡሉ ኣጋጣሚ ነበረ። ኣስከፊን ግዳያት ቀለብ ኣሞራ፣ ኣዛብእን ካልኣት ኣራዊትን ኮይኑ ቀነዮ። እቶም ናይ ዓይኒ መሰኻኽር ሰራዊት ኤርትራ ኣስከፊን ግዳያት ከቐበር ብዘይ ምፍቓዶም ብስራዕ ከምዘይተቐበረ ይዛረቡ። ከም ትዕዝብቲ ሓንቲ 56 ዝዕድሚኣን ኣዶ፣ 10 ጥቅምቲ 2015 ዓ.ም፣ ኣባላት ሰራዊት

“ደቂ-አንስትሮ፣
 አረጋውያንን ቆልዑን
 ዝበዝሑዎም ግዳያት
 ንኸልተ መዓልቲ
 ብዘይ ምግብን ማይን
 ዓፀዉዎም። ኣብ ሰልሳይ
 መዓልቱ ግን እቶም
 ሰራዊት ኤርትራ ነቶም
 ግዳያት ካብተን ገዛውቲ
 ክወፁ’ሞ ናብ ሓደ
 ናይ ሕርሻ ቦታ ክእከቡ
 ነገሩዎም። ኣብቲ
 ሕሩስ እናሃለዉ፣ እቶም
 ሰራዊትን ኣዘዝቶምን
 ናብቲ ቦታ ብምምፃእ
 ጠያይቲ ኣብ ቅድሚ
 ዓይኖም እናተቐባበሉ
 ድሕሪ ምፅናሕ
 “ስራሕኹም ጀምሩ!”
 ባሉዎም።

ኤርትራ ንዕኡን ካብ ገዛ ከይወፃ ብምንጋር፣ ነቶም ካልኣት ግዳያት ግን
 ናብ ክልተ ገዛውቲ ከም ዝዳጉንዎም ይገልፃል። ቅድሚቲ መርሽንቲ፣
 እቲ ኣዛዚን ተራ ወታሃደራትን ኣብ መረባእን እዮም ዝነበሩ ነይሮም።
 ናብታ ዕለት ዘውግሕ ሰዓት ትሽዓተ ግን፣ ኣባላት ሰራዊት ኤርትራ
 ማዕያ ደገ-ሰላም ገዝአን ከፊቶም፣ እንትወፁ ምስመዐን ይዝከራ።
 ጤል ናብ ገዝአን ኣምሂእም ከምዝሓረዱዎውን ይዛረባ። ኣብ ሳልሳይ
 መዓልቱ ድማ፣ እቲ ኣብ መረባእን ዝነበር ዝነበረ ኣዛዚ፣ ማዕያቲ
 ንሰን ምስ ስድራኡን ኮይነን ዝነበራሉ ገዛ ከፊቶ፣ ብድሕሪኡ፣
 ንምንታይ ካብ ገዝአን ከምዝወፃ ሓተተን። ንሰን ድማ ‘ኣይወፃኹን’
 እንትብላ መለሳሉ። እቲ ኣዛዚ ድማ ብቁጥዐ እናፈራርሐ “ብህይወት
 እንተፀኒሕኪ ክትርኢ ኢኺ” ኢሉወን ከደ። ድሕሪ ሓደት ደቓይቓ፣
 ወታሃደራት ናብ ዝሓን ብምምፃእ ራብዓይ ርእሰን ናብቲ ካልኣት
 ዝተዳጎኑሉ ገዛ ወሰዱወን።

12 ጥቅምቲ 2015 ዓ.ም.፣ ከባቢ ሰዓት ክልተ ናይ ንጉሆ ድማ ነቶም ኣብ
 ክልተ ገዛውቲ ተዳጉኖም ዝነበሩ ግዳያት ኣውፂኦም ናብቲ መርሽንቲ
 ዝተፈፀመሉ ናይ ሕርሻ ቦታ ወሲዶም ንመርሽንቲ ሰሪዖምዎም ኣብ
 ልዕሊኦም ብኣልማሚት ተኹሲ ምስ ጀመሩ ዕድለን ክፍትና ኢለን
 ኣብ ጎረቤታት እቲ ዝተረሸኸሉ ቦታ ናብ ዝነበረ በዓቲ ዘሊለን ከም
 ዝኣተዋን ኣብቲ ዝተሓብአሉ ቦታ ኮይነን ነቲ ጨፍጫፍ ብእዝነን
 ይከታተልኦ ከምዝነበሩን ይዛረባ። እቲ መርሽንቲ ኣብ ዝተፈፀመሉ
 ዕለት ዝኾነ ዓይነት ኩነት ኣብቲ ከባቢ ከምዘይነበረዉን ይገልፃል።

ካልእ ምስቶም 65 ግዳያት ተታሒዞ ዝነበረት፣ ጓል 12 ዓመት ምስክር
 ድማ፣ ነቲ ትኽክለኛ ዕለቱ ከምዘይትዝክር፣ እንተኾነ፣ ኣብ ወርሒ
 ጥቅምቲ 2015 ዓ.ም ከምዝኾነ ትዛረብ። ሽዑ ምስ ኣይዳ፣ ሓፍታ፣
 ሓዋ፣ ሓፍትነን ወዲ ሓፍትነን ኮይኖም ኣብ በዓቲ ተሓቢእም
 ከምዝነበሩ ትገልፅ። ድሕሪኡ፣ ወተሃደራት ኤርትራ ካብቲ በዓቲ
 ኣውፂኦም ናብ ሓደ ገዛ ወሲዶምዎም። ብድሕሪኡ፣ ኣሰሊፎም
 እንትቐትሉዎም፣ እታ ምስክር ወን ኣብ ፀጋማይ እግራ፣ ፀጋማይ

ምንጋግኣ፣ ናይ ቅድሚት ኣስናናን ኣብ ሓቕኣን ብጥይት ተወቐዓ
 እያ። ብድሕሪኡ ዝተፈጠረ ነገር ከምዘይትዝክር ትዛረብ። ኣብ
 ሞንጎ ፊሳታት ወዲቓ እናሃለወት ብህይወት ተረፈት። ንፅባሒትኡ፣
 መንነቱ ብትኽክል ዘይትፈልጦ ሰብ ካብ ሞንጎ ፊሳታት ኣልዒሉ
 ወሰዳ። ኣብቲ እዋን፣ ኣገልግሎት ሕክምና ክትረከብ ኣይከኣለትን።
 ኣብቲ እዋን ጨፍጫፍ ካልኣት ግዳያት ብህይወት ድሕሪ ምፅነሐን
 እቶም ወታሃደራት ማይ ምስሃቡዎን ከምዝሞታውን ትዝክር።

ኣብቲ እዋን መርሽንቲ፣ እቶም ወታሃደራት ንግዳያት ‘ረሳሓት’
 እናበሉ ይፃረፉ ምንባርዎም ወን ትዛረብ። ግዳያት እቶም ወታሃደራት
 ከይቐትሉዎም እንትምሕፀን ‘ዘይንገድፈኩም’ ብ ዝብል መልሲ
 ይወሃቦም ምንባሩን ወን ትምስክር። እቶም ወታሃደራት እንጀራ
 ይወስዱን ኮነ ኢሎም ካብ ገዛውቲ ማይ እናውፅኦ ይደፍኡን ወን
 ነይሮም ትብል።

ካልእ 52 ዝዕድመኦም ምስክር ዓይኒ ድማ በዓልቲ ገዝኦም፣ ክልተ
 ደቐምን ጓል ጓሎምን ከምዝሰኣኑ ይገልፁ። ግዳያት ዕንነ ካብ ደቂ
 2 ዓመት ህፃናት ክሳብ 80 ዓመቶም ኣረጋውያን ከምዝኾኑ ድማ
 ምስክርነቶም ይህቡ። እዞም ወላዲ ሕድሕድ ግዳያት ጨፍጫፍ
 ዕንነ ከምዝዝክርዎም ወን ይዛረቡ። ካልኣት ስድራኦም በቲ
 መርሽንቲ ስኢኖም ንባዕልቶም ግን ብተኣምር ዝተረፉ መሰኻኽር
 ዓይኒ ወን፣ ነቲ ዝነበረ ኩነታት ብተመሳሳሊ ይገልፁዎ።

ካብ ግዳያት ዕንነ 62 ነበርቲ እቲ ከባቢ እንትኾነ፣ ዝተረፉ ሰለለተ
 ድማ ኣብኡ ከዕቕቡ ዝመፁ ተጋሩ እዮም። እዞም 62 ግዳያት፣
 ካብ ጠቐላላ በዝሒቲ ከባቢ 17.7 ሚሊታዊ እዮም። ኣባላት
 ምርመራ ኮሚሽን፣ ነቲ ኣብ ሕርሻ ቦታ ሓረሰቶት ከባቢ ዝርከብ
 ምስሊ ጅምላ መቐብራት ሰኒዶምዎ እዮም። ኣብ ጥቓ እቲ ጅምላ
 መቐብር ዝርከብ ንኡሽተይ በዓቲ ዝርከብ ኣሰር ደም ዝወሓዝም
 ኣኻውሕውን ተዓዚቦም።

ዋዕላ ምክክር ኣብ መባእታዊ ሪፖርት

25 ታሕሳስ 2016ዓ.ም.፣ ኪ.መ.ጀ.ት. ቅድሚ መባእታዊ ሪፖርት ዕላዊ ምግባሩ ምክረ ሓሳባት ንምርካብ ብምዕላም ኣብ ኢኮኖሚ፣ ከብብን ሃፍቲ ተፈጥሮን፣ ማሕበራዊ ግልጋሎትን ክብርታትን ከምኡ 'ውን ትሕተ ችርቅን ዝበፀሐ ዕንወትን ኪሳራን (damage and loss) ዝተኸየዱ ዳህሳሳት ውፅኢት (findings) ንኣባላት ካቢኔ ሰክርተሪያት፣ ቢሮታትን ኣብያተ ዕዮታትን ትግራይ ኣብ ሆቴል ኣክሱም ሪፖርት ችሪቡ። ኣብ ሕድሕድ ዘርፍታት ንዝቐረቡ ፅሑፋት (presentations) ካብ ተሳተፍቲ ሪፖርታትን ሕጽታትን ችሪቦም መልስን መብርህን ተዋሂቡዎም።

ኣብ መወዳእታ እቲ ሪፖርት ፀፊፉ ንክወፅእ ዝሕግዙ እታወታት ዝተረኸበሉን ዝምልከቶም ናይ መንግስቲ ኣካላት ዝተረኸቡሉን ዕውት ዋዕላ ኾይኑ ተዛዚሙ።

ውሽጣዊ ዎርክሾፕ

11 - 13 ሕዳር 2016ዓ.ም.፣ ኪ.መ.ጀ.ት. ንመባእታዊ ሪፖርት መማልኢ ዝኸውን ተወሳኺ መረዳእታ ንምእካብ ኣብ ዝግበር ወፍሪ ብሕድሕድ ማእኸል መፅናዕቲ ዝተዳወ መተግበሪ ትልሚ (action plan) ንምግምጋም፣ ብኮሚሽን ንክወፅእ ተሓሲቡ ዘሎ መባእታውን ጥሙርን ሪፖርት ዝውዕል ብሕድሕድ ማእኸል ዛጊና ተተንቲኖምን ተወዲቦምን ዝተዳለው ሪፖርታት ዘለው ምዕባሊታትን ንምርእይን ብምዕላም ኣብ ከተማ ውቕሮ ዝተሳለጠ ናይ ሰለስተ መዓልቲታት ውሽጣዊ ዎርክሾፕ (In-house Workshop)።

ኣብ ሕድሕድ ዝቐረቡ ፅሑፋት (presentations) ካብ ተሳተፍቲ ሕጽታት ንምርእይን ብምዕላም ምድይጥ ተኸይድሎም። ኣብ መወዳእታ፣ ቦቶም ዛጊና ዝተኣከቡን ብወፍሪ ዝእከቡን መረዳእታታት ሓዊስኻ ኣብ ቐረባ እዋን ብኮሚሽን መባእታዊ ሪፖርት ንክወፅእ ሕድሕድ ማእኸል መፅናዕቲታት ብህፁፅ ሪፖርቶም ኣፅፊፎም ናብ ኮሚሽን ከቐርቡን ብህፁፅ ክሰርሑ ዘለዎም ስራሕቲታት ክውገኑ 'ውን ሓፈሻዊ ምርድዳእ ተገይሩ።

ዋዕላ ገምጋምን ምድይጥን

10 ጥቅምቲ 2016ዓ.ም. ኪ.መ.ጀ.ት.፣ ኣብ ሓፈሻዊ ሪፖርት ዓለምለኽ ጉጅለ ሰብምዖ መርመርቲ ሰብኣዊ መሰላት ኣብ ኢትዮጵያን (ICHREE) ቐፀልቲ ዘለው ዕማማትን ኣተኩሩ ዋዕላ ገምጋምን ምድይጥን ተሳለጡ። ኣብዚ ዋዕላ ንኣባላት ካቢኔ ሰክርተሪያት ግዚያዊ ምምሕዳር ትግራይ ሓዊሱ ካብ ኹለን ቢሮታትን ኣብያተ ዕዮታት ትግራይ፣ ተናኣነሕቲ ውድባት ትግራይን ሚዲያታትን ተረኺቦም ነይሮም። ኣብዚ ዋዕላ ሰለስተ ፅሑፋት ችሪቦም ኣብ መወዳእታ ምስ ተሳተፍቲ ምድይጥ ብምስላጥ ብዕውት ኹነታት ተዛዚሙ።

ዋሶላ ምኽክር

30 ግንቦት 2015ዓ.ም.፣ ኮሚሽን መፅናዕቲ ጀኖሳይድ ትግራይ ምስ ግዚያዊ መንግስቲ ትግራይ ክልላዊ ናይ ምኽክር ዋሶላዘሳለጠ እንትኸውን ኣብቲ ዋሶላ ንፕሬዝደንት ጌታቸው ረዳ ሓዊሱ ካብ ኣባላት ካቢኔ ሰክረታርያት፣ ሓላፍቲ ቢሮታትን ኣብያተ ዕዮታት መንግስቲን ኣማሓደርቲ ኹለን ዘባታትን ተረኪቦም እዮም። ኮሚሽነር የማነ ዘርአይ ዛጊድ ዝተወገኑ ስራሕቲታትን ቐፅልቲ ዕማማትን ኣድሂቡ ፅሑፍ ዘቐረበ እንትኹን ኣብ ኮ.መ.ጀ.ት ላዕሊዋይ ተማራማሪ ማሕበረ-ኢኮኖሚ ዝኹኑ ዶ/ር ሙዑዝ ሓዳሽ ድማ ኣብ ጎድኣት ማሕበረ-ኢኮኖሚ ኣብ ዝተዳለው መረዳእታ መእከቢ ቐጥዒታትን ኣተኮሮም ፅሑፍ ኣቐረቦም። ኣብ መወዳእታ ምይይጥን ምኽክርን ብምግባር እቲ ዋሶላ ተዛዚመ።

ውሽጣዊ ዓቕሚ መዕበይ ስልጠና

21 ግንቦት 2015ዓ.ም.፣ ኣብ ኮ.መ.ጀ.ት. ማእኸል መፅናዕቲ ሰብአዊ ጉድኣት ኣብ ዓይነትን ባህሪያትን ዓለምለኽ ገበናትን ምስ ጀኖሳይድ ዘለዎም ፍልልይን ከምኡ ድማ ኣብ ምምዕባል ኬዝ (case development)፣ ኣመላልኣን ምርካብን ቅጥዒ ዓለም ለኽ ኮሚሽን ኪኢሊታት ሰብአዊ መሰላት ኣብ ኢትዮጵያ (ICHREE)ኣመልኪቱ ንሰራሕተኛታት ዝሃበ ናይ ዓቕሚ መዕበይ ስልጠና።

ስልጠና ኣብ ምእካብ መረዳእታ

5-8 ጥሪ 2015ዓ.ም.፣ ኮሚሽን መፅናዕቲ ጀኖሳይድ ትግራይ ኣብ ዘባ ምብራቕ ንዝሳለጥ መፅናዕቲ ጉድኣት ውልቀ ትካላት ንመተሓባበርትን መረዳእታ ኣከብትን ኣብ መተግበሪ ትልሚ መፅናዕቲ ጉድኣት ውልቀ፣ ህዝባውን ዘይመንግስታውን ትካላትን ኣብ ኣተኣኻኸባ መረዳእታን ዘለው ቐጥዒታትን ኣተኮሩ ስልጠና ተኻይዱ።

ኣብ ከተማ ዓዲግራት ዝተሳለጠ ስልጠና

ኣብ ከተማ ውቕሮ ዝተሳለጠ ስልጠና

ስልጠና ኣብ ምእካብ መረዳእታ

26 ነሐሴ 2014ዓ.ም.፣ ኮሚሽን መፅናዕቲ ጀኖሳይድ ትግራይ ካብ ውልቀ፣ ህዝባውን ዘይመንግስታውን ትካላት ተወኪሎም ንዝመፁ ኣካላት ኣብ ምእካብ መረዳእታ ዘተኮረ ስልጠና ተዋሂቡ።

ነገረ ፅንታ

ኣብ ታሪኽ ዓለም ፍልፍል ስቓይ፣ ጭንቂ፣ መከራን ብርሰትን ደቂ ሰባት ዝኾኑ ዓቢይቲ ፍፃመታት ሓሊፎም እዮም። መዝገብ ኣመፃፅኦ ህዝቢ ዓለም እንትፍተሽ ብኣሉታውን ኣወንታውን መንገዲ ዝፅርሑ መልክዓት ኣለዉዎ። ኣብ ጥንታዊ ታሪኽ፣ ብፍላይ ኣውሮጳውያን ኣብ ሰነ-ፅሑፎም ዝጠቐስዎም ኣብ ኣውሮጳ ዝተፈፀመ ዝተፈላለዩ ዓይነታት ገበን ዕንወት ከተማን ጥፍኣት ህዝብን ከም መልዓሊ ጀኖሳይድ ገይሮም ዝጠቐሱ መዛግብቲ ታሪኽ ኣለዉ።

ይኹን እምበር ጀኖሳይድ ዝብል ቃል ኣብ ዘበናዊ ታሪኽ ዓለም ምምዝጋብ ዝጀመረ ኣብ 1943 ኢ.ጎ ብ ፖላንዳዊ-ኣይሁዳዊ ምሁር ሕገ ራፋኤል ለመኪን እዩ። ድሕሪ 5 ዓመታት ክልስ ሓሳብ ራፋኤል ለመኪን ዓብዩ ኮንቬንሽን ሕቡራት መንግስታት ቅፅዓትን ምክልኻልን ጀኖሳይድ (Convention on the Prevention and Punishment of the Crime of Genocide) ናብ ዝብል መእሰሪ ስምምዕ/ድንጋገ ከዓቢ ክኢሉ እዩ።

ጀኖሳይድ ዝብል ቃል ካብ ቋንቋ ግሪክ ዝተረኸበ እንትኾን፣ ካብ ክልተ ቃላት ዝተወሰደ እዩ። Genos ጉጅለ/ዓሌት ዝብል ትርጉም እንትህልዎ፣ Cide ድማ ምቕታል ማለት እዩ። ክልስ ሓሳብን ዕሙቕትን ጀኖሳይድ ብዝተፈላለዩ መንገድታት ዝግለፅ ኮይኑ ሕፅር ብዝበለ ኣገባብ ግን ጀኖሳይድ ሓደ ህዝቢ፣ ብሄር ወይከዓ ማሕበረሰብ ንምጥፋእ ዝዓለመ ተግባር ኢልካ ምግላፅ ይከኣል። ኣብ ዝተፈላለዩ እዋናት ድማ ዝርዝር መለክዒታት ገበን ጀኖሳይድ እናሰፍሑ መዓኢም እዮም።

ብመሰረት ኮንቬንሽን ጀኖሳይድ 1948 ኢ.ጎ ጀኖሳይድ ማለት ነዞም ዝስዕቡ ተግባራት ማለት 'ውን ዝኾነ ብሄር፣ ዓሌት፣ ዘርኢ ወይ ሃይማኖታዊ ጉጅለ ናይ ምጥፋእ ዕላማ ዝገበረ እዩ፡

- ሀ) ኣብ ልዕሊ ሓደ ማሕበረሰብ መቐተልቲ ምፍፃም
- ለ) ኣብ ልዕሊ ሓደ ማሕበረሰብ ኣካላዊ ወይ ኣእምሮኣዊ ጉድኣት ምፍፃም
- ሐ) ኮነ ኢልካ ሓደ ማሕበረሰብ ብምሉእ ወይ ብክፋል ክበርስ ጉድኣት ምብፃሕ
- መ) ሓደ ማሕበረሰብ ከይቐፅል ኮነ ኢልካ ዘርኢ ከይትከእ፣ ከይነብር ስጉምትታት ምውሳድ
- ረ) ኣባላት ሓደ ማሕበረሰብ ዝኾኑ ህፃናት ኣገዲድካ ናብ ካልእ ማሕበረሰብ ምውሳድ

አብ ልዕሊ ደቂ ሰባት ዝፍፀም ገበን ከይርሳዕ፡ ዝተፈጥረ ቁስሊ ብፍትሒ ክሕከም፤ ጉድኣት ዝበፅሖም ሰባት ርትዒ ክረኽቡ፤ ፊፀምቲ ገበን ክሕተቱ ምግባርን ተመሳሳሊ ኩነት ከይፍጠር ናይ ምስራሕን ሓላፍነት ናይ ኩሉ ክኸውን ግድን እዩ። ንዕኡ እዩ ድማ ቅድሚ ምፅዳቕ ኮንቬንሽን ጀኖሳይድ ዝፍፀሙ ዝነበሩ ገበናት ብዝርዝር ዝሓትትን ተሓታትነት ፍትሒ ዘረጋግፅን ትካል ዘይነበረ። አብዙይ፡ ስራብና እንርእዮ ጀኖሳይድ ኣርመናውያን ከም አብነት ምቕራብ ይከኣል። አብ ታሪኽ ዓለም ጀኖሳይድ ተፍጊሙሎም ዝብሃሉ ከም ኣርመን፤ ኣይሁድ፤ ሩዋንዳ፤ ቦስኒያ፤ ካምቦዲያ፤ ዳርፉር ... ወዘተ ምጥቓስ ይከኣል።

አብዚ ፅሁፍ ሰለስተ ፍፃመታት ጀኖሳይድ ክንድህስስ።

ሆሎኮስት (HOLOCAUST)

አብ ልዕሊ ኣይሁዳውያን ዝተፈፀመ ጀኖሳይድ ብሃንደበት ዝተፈፀመ ከምዘይኮነ መዛግብቲ ታሪኽ ይሕብሩ። ኣዶልፍ ሂትለር ቅድሚ ናብ ስልጣን ምምፅኡ አብ Mein Kampf ዝብል መፅሓፍ ነቲ ንሱ ፅዮይ ዘርኢ ኢሉ ዝገልፆ ኣተሓሳስባ፤ ቀንዲ ፀላእቲ ኣይሁዳውያን እዮም ዝብል ኣቐሚጡ ነይሩ። ናዚ ጀርመን እንትምስረት ውን ብመሪሕነት ኣዶልፍ ሂትለር ፀግዒ ፅልኣት ዘለዎም መልእኽታት ፀረ ፅዮናውያን ይሰብኽ ነይሩ። ብእምነት ኣዶልፍ ሂትለር “ዘርኢ ኣርያን ካብቶም ካልኦት ዘርኢታት ዝለዓለ እዩ”። ብተወሳኺ “መንቀሊ ኩሎም ክፍኣትን ፀገማትን ጀርመንን፤ ኣይሁዳውያን እዮም”። ዝብል ቅዋም የሰጉም ነይሩ። ብኸምዚ ኣገባብ ዝተኾሰኹሶ ፍኖተ-ካርታ ፅንታ እዩ ድማ ንሚልዮናት ኣይሁዳውያን ህልቐት መገባገን መፈፀምታን ዝኾነ።

ካብ ኣዶልፍ ሂትለር ብዘይነኣኣስ አብ ልዕሊ ኣይሁዳውያን ዝተኸየደ ጀኖሳይድ ጠንሰሲቲ ካብ ዝኾነ ገበነኛታት ሓደ ሚንስትር ፕሮፓጋንዳን ህዝባዊ አብርሆትን ናዚ ጀርመን ጀሴፍ ጎብለስ እዩ። ጎብለስ ፀረ ፅዮናውያን እንትኾን አብ 1935 ኢጎ ኣይሁዳውያን ንምንፃልን ብሓይሊ ንምስዳድን ዝጠቐስ እማመ ብሕጊ ማዕቀፍ ማለት ውን (Nuremberg Laws) ዝፀሓፈ ኣፈ. ፕሮፓጋንዳ ናዚ ጀርመን እዩ። እዙይ አብ ልዕሊ ኣይሁዳውያን ንዝተፈፀሙ ገበናት ክውንነት ክህልዎም ዝገበረ ኣካይዳ እዩ ነይሩ።

ናዚ ጀርመን ብሚልዮናት ዝቐፅሩ ኣይሁዳውያን አብ ዝተፈላለዩ መዳኒ መዓስከራት ብምድጓን፤ ብሓለንጊ ጥምየት ክግረፉ፤ ብሕማም ክምንምኩ፤ ልዕሊ ዓቕሚ ስራሕ ክሰርሑን ክሳቐዩን ብምግባር ኣስቃቂ መቐተልቲ ይፍፅም ነይሩ። ብፍላይ ብርክት ዝበሉ ከም ኣስቐዊዝ ቢርኪኑ (Auschwitz-Birkenau) ዝኣመሰሉ መቐተልቲ ጣቢያታት ብምድላው መርዛም ጋዝ ብምጥቓም ኣስቃቂ ቅትለት ተፈጊሙ እዩ።

አብ 1960ታት ኢጎ ከዓ ናዚ ጀርመን ነቲ ንሕቶ ኣይሁዳውያን ዝቐረበ ናይ መወዳእታ ፍታሕ ኢሉ ዝሰየሞ (The Final Solution to the Jewish Question) ህልቀት፤ ሆሎኮስት (Holocaust) ብዝብል ቃል ምግላፅ ተጀሚሩ። አብ ኣይሁዳውያን ብዝተፈፀመ ጀኖሳይድ ልዕሊ 6 ሚልዮን ህይወት ዝቐጠፈ እንትኾን አብ ደቂ ሰባት ንዘበናት ዝፀንሕ በሰላ ገዲፉ ሓሊፉ እዩ።

ጀኖሳይድ ሩዋንዳ (RWANDA GENOCIDE)

ሩዋንዳ ካብ መግዛእቲ ቤልጅየም ብ1962 ከም ኢጎ ናፅነታ ምስረኽበት አብታ ሃገር ብዓሌት ሁቱ ዝተዓብለለ ፓርቲ መንግስታዊ ስርዓት ተቐፃፂሩ። ቅድመ ናፅነት ሩዋንዳ ልሂቃት ዓሌት ቱትሲ ንነዊሕ ዘበናት መንግስታዊ ስልጣን ብሒቶም ከምዝነበሩ ይንገር።

ድሕረ ናፅነት ሩዋንዳ አብ መንጎ እዞም ዓሌታት ብዝተፈጠሩ ጎንፅታት ብኣሽሓት ዝቐፀሩ ተወለድቲ ቱትሲ ናብ ጎረቤት ሃገራት ተሰዲዶም እዮም። አብ 1990 ኢጎ ስደተኛታት ሩዋንዳውያን ተወለድቲ ቱትሲ ግንባር ሓርበኛታት ሩዋንዳ (Rwandan Patriotic Front (RPF)) አብ ኡጋንዳ ብምምስራት ኣንፃር ተወላዲ ዓሌት ሁቱ ፕረዚዳንት ሃብያሪማና ቃልሲ ጀመሩ። አብ 1994 ኢጎ ፕረዚዳንት ሃብያሪማና ዝሓዘት ነፋሪት ተወቂዓ ምስወደቐት እቲ አብ መንጎ እዞም ክልተ ዓሌታት ዝነበረ ምትፍናን ናብ ዝኸፍአ ብርኪ ተሰጋገረ።

እቲ አብ ልዕሊ ዓሌት ቱትሲ ዝበፅሐ ጀኖሳይዳዊ ጨፍጫፍ ብዝተፈላለዩ መንገድታት ዝግለፅ እዩ። ፅንታ ሩዋንዳውያን

ብዝተዋደደን መንግስታዊ መሓውር ብምጥቓምን ዝተኸየደ እንትኸውን፤ እቲ ገበን ኣብ ስልጣን ብዝነበሩ ልሂቃን ዓሌት ሁቱ ሙሉእ ድጋፍ ተዋሂብዎ፤ ኣብ መላእ እታ ሃገር ዝነበሩ ምልሻታት ንጡፍ ተሳትፎ ዝገበርሉ እዩ።

ኣብ ጀኖሳይድ ሩዋንዳ ልዑል ኣሉታዊ ፅልዋ ካብ ዝነበሮም ሓደ ፊድሮ ኣር.ቲ.ኤል.ኤም (Radio T'el'evision Libre des Mille Collines (RTLM)) እዩ። ዋላጓ እቲ ብዓሌት ሁቱ ዝግናሕ መንግስቲ ዝውንኖ ፊድሮ ሩዋንዳ እንተነበረ፤ ፊድሮ RTLM ብጣዕሚ ፀግዒን ተባራዕቲ መልእኽታት ኣንፃር ዓሌት ቱትሲ ብምፍናው ነቲ ጀኖሳይድ ኣቀፃሊዎ እዩ። እዙይ ፊድሮ ዓሌት ቱትሲ ትሕቲ ሱብ ብዝኾነ ቋንቋ ንኣብነት ድድዕ (inyenzi ወይከዓ Cockroach) ዝብል ካብ ሱብኣውነት ዘውርድ ቃል ብምጥቓም ከነኣኣሱን ክቐተሉን ፃውዒት ኣብ ምግባር ኣሉታዊ ግደ ነይርዎ። ምቕታል ወይ ምሟት “kill or be killed” ብዝብል ፕሮፓጋንዳ ፊድሮ ኣር.ቲ.ኤል.ኤም (RTLM) ኣብ ጀኖሳይድ ሩዋንዳ ርኡይ ተሳትፎ ጨፍጫፍ ዝነበሮም ምልሻታት ኢንተርሃምይ ኣብ ምልዕዓል ዝነበረ ተራ ታሪኽ ዝሰነዶ እዩ። ጀኖሳይድ ሩዋንዳ ክሳብ ሓደ ሚልዮን ህዝቢ ዝፀነተሉ ታሪኽ ኾይኑ ተመዝጊቡ ይርከብ።

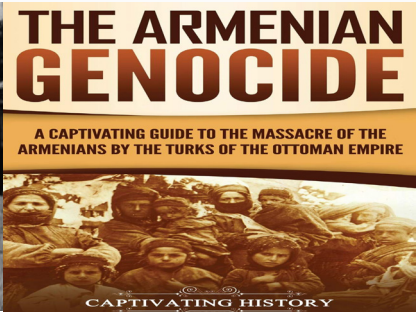
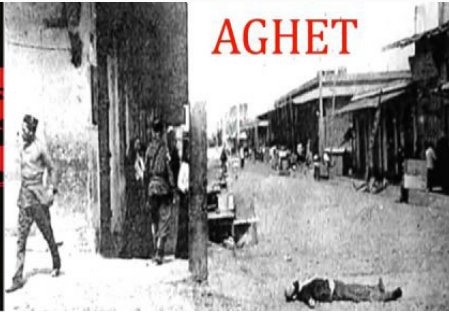
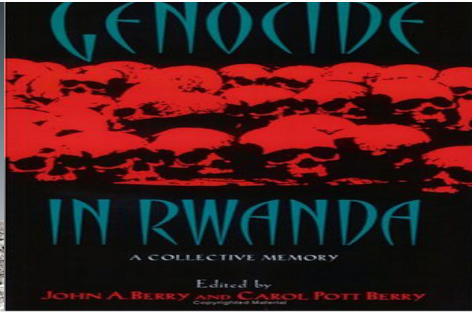
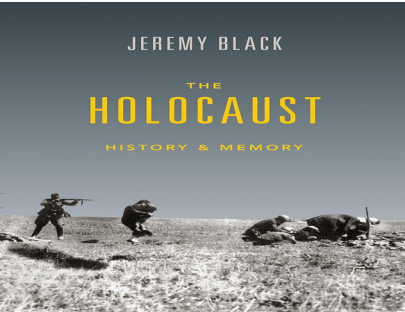
ኣግህት (AGHET)

ኣርመናውያን ካብ 1915 ኢጎ ጀሚሩ ኣብ ልዕሊኦም ዝተፈፀመ ልዕሊ 1.5 ሚልዮን ህይወት ዝበልዐ ጀኖሳይድ AGHET እናበሉ ይፅውዕዎ። ቀጥታ ትርጉሙ ጀኖሳይድ/ጥፍኣት ወይ ከዓ ብእንግሊዘኛ the catastrophe ይብልዎ። ቱርኪ ኣብ ልዕሊ ኣርመናውያን ዝፈፀመቶ ጀኖሳይድ ልዕሊ 100 ዓመታት ኣቐሂሩ ኣሎ። ኣርመናውያን ኣብ ልዕሊኦም ዝተፈፀመ ገበን ብሽሙ ክፅዋዕ ክሳብ ሓዘ ዝገበርዎ ቃልሲ ኣቐረፀዎን። ቱርካውያን ድማ ነቲ ዝተፈፀመ ገበን ካብ ምክሓድ ዓዲ ኣይወዓሉን።

ኣብ ከተማታት ኢምፓሪ ቱርኪ ኣርመናውያን ልሂቃን፤ ዶካትር፤ ሰብሞዖ ሕጊ፤ ሰብሞዖ ሓፂን መፂንን ወንጌቲ ካልኣት ሞያታትን እዮም ኔሮም። ቱርኪ ኣብ ልዕሊ ኣርመናውያን ዝፈፀመቶ ግበታ፤ ምብራር፤ ቅትለትን ምስረታ መዓሰከር መቐተልቲን መዐቀኒታት ገበናት ጀኖሳይድ ዘማልኡ እዮም።

መስራቲ ክልስ-ሓሳብ ጀኖሳይድ ራፋኤል ለምኪን ካብ ዝሃበ ሓደ መልዕሊ ኮንቬንሽን ምክልኻል እዚ ገበን፤ ኣብ ልዕሊ ኣርመናውያን ዝተፈፀመ ጨፍጫፍ እኹል ኣፍልጦ ብዘይ ምርካቡን ፈፀሙቲ እቲ ጀኖሳይድ ቅፅዓት ብዘይ ምርካብምን እዩ ይብል። ኣብ 1939 ኢጎ ኣዶልፍ ሂትለር ቅድሚ ንፖላንድ ምውራሩ ንዓለለዎት ሓለፍቲ ዌርማክት (Wehrmacht) “... ፖላንዳዊ ዘርኢ ዘለዎም ተባዕትዮ፤ ደቂ ኣንስትዮን ህፃናትን ብዘይምሕረት ንምቕታል ምድላው ወዲኦ ኣለኹ...” ብምባል ... ወሲኹ ... “ብዛዕባ ፅንታ ኣርመናውያን ሎሚ መን ኣሎ ዝዛረብ ...” ብምባል ገሊፁ ነይሩ። በዙይ ምኽንያት ይብል ራፋኤል ለምኪን፤ ስጉምቲ ብዘይ ምውሳዱ ሂትለር ዝደልዮ ነገር ንምፍፃም ክኢሉ። ቅድሚ ድንጋገ ኮንቬንሽን ጀኖሳይድ ኣብ ዝነበሩ መዋእላት ዝተፈፀሙ ገበናት ዝግበኦም ትኹረትን ቅፅዓትን ክረኽቡ ዘኽእል መስርሕ ስለዘይነበረ፤ ተደጋጊሞም ንክፍፀሙ መንገዲ ዝኸፈተ እዩ ነይሩ ምባል ይከኣል። ነዙይ ድማ ጀኖሳይድ ኣርመናውያን ተረሲዑ ከይተርፍን ትምህርቲ ክውሰድሉን ግድን ይኸውን።

ጀኖሳይድ ኣርመናውያን ምፍፃሙ ኣፍልጦ ምሃብ ዋላ፡ኳ ሕጋዊ መስርሕ ተኸቲልካ ክግበር ዝነበረ እንተኾነ፤ ምስ ፖለቲካ ስለ ዝተሓወስ፤ ኣሜሪካ ነዚ ኣፍልጦ ክትህብ ልዕሊ 100 ዓመት ወሲዱላ። ካልኣት ሃገራትውን ንዝህልወን ፖሊሲ ዝምድና ሃገራት ኣብ ግምት ብምእታው ዝወሰደኦ ስጉምቲ እዩ። ጀኖሳይድ ኣርመናውያን ኣፍልጦ ንክረከብ ኣርመናውያን ክሳብ ሓዘ ኣብ ዓለምለኽ መድረኻት ይቃለሱ ኣለዉ።

ፅንታ

አብ ኣፍሪካ ዝፍፀሙ ገበናት ኩናት፣ ግህሰት ሰብኣዊ መሰላትን ጀኖሳይድን ብኣፍሪካውያን እኹል ቆላሕታ ክወሃበም ኣይረኣዩን። ኣህጉራዊ ትካላት ኣፍሪካ ብዘለዎም ልሕሉሕ ቅዋም፣ ድኹም ውሳኔ፣ ስእነት ዓቕሚ፣ ክሕደት መንግስታት፣ ብጥቕሚ ዝተኣሳሰረ ዕቡር ምሕዝነት ሃገራትን ካልኣት ምኽንያታትን ንዝፍፀሙ ገበናት እኹል ጠመተ ክህቡ ኣይከኣሉን። ሃገራት ኣፍሪካ ተሓታትነትን ልኡላውነትን እናገላበጡ፣ ፍትሕን ካሕሳን ከይርከብ ዝኸድዎ መንገዲ ብዙሓት ነቐፌታታት ካብ ዝቐርቡሎም ሓደ መግለፂ እዩ።

ናብ ትግራይ እንትንመፅእ ድማ እቶም ልዕል ኢልና ዝረኣናዮም ተግባራት ብዝኸፍኡ መንገድን ኣገባብን ተፈፂሞም ንረኽበም። ትግራይ ብዝተፀንዐ መንገዲ፣ ብተሳትፎ ዝተፈላለያ ሃገራት ኮነ ተባሂሉ ብትልሚ ዝፍፀም ዘሎ ፅንታ ናይ ባዕሉ መፍለይ ባህርያት 'ውን ዘለውዎ እዩ።

ኮ.መ.ጀ.ት ክሳብ ሓዚ ብዝኣከበ መረዳእታ መሰረት ሚዲያታት ንፃውዒት ፅንታ ምጥቓም፣ ቅትለት፣ ዓመፅን ጥቅዓትን ደቂ ኣንስትዮ ከም መሳርሒ ፅንታ ምጥቓም፣ ዕንወት ታሪኻውን ሃይማኖታውን ቦታታት፣ ዕንወት መሰረተ ልምዓት፣ ዕልዋን ከበባን ተጠቂምካ ህዝቢ ብኩናትን ጥሜትን ክበርስ ምግባር፣ ብሰንኪ ስእነትን ሕክምናን መድሓኒትን ህዝቢ

ክሃልቕ ምግባር፣ ካብ ትግራይ ወፃኢ ኣብ ዝተፈላለዩ ከባቢታት ኢትዮጵያ ዝነበሩ ተጋሩ ኣብ መዳነኒ ማእኸላት ምስቓይን ምቕታልን ካልኣትን ዝኣመሰሉ መልክዓት ዘለዎ እዩ። ፅንታ ትግራይ ኣብ መበል 21 ኪዝ ዝተፈፀመ ፀሊም ፍፃም ዓለም እዩ። ግዜ ይሕፀር ይንዋሕ ፅንታ ትግራይ ክስነድ፣ ክቃላሕ፣ ፍትሕን ተሓታትንነትን ክነግስ፣ ከይድገምን ከይርሳዕን ምስራሕ ናይ ሕድሕድ ደቂ ትግራይ ሓላፍነት እዩ።

ግብረ-ግርያም ሸዊቶ-ብገፍዒ ዝተረበኑ ገፅ 7 / 167

2015 ዓ/ም

 ገ/ግርያም 15/02/2015	 ፀገ 3/ከርቆስ 15/02/2015	 ፋዕል 1/ግርያም 15/02/2015	 መቐደስ 1/ግርያም 15/02/2015	 መረቅ 1/ግር 15/02/2015	 መልክሳዊት 20/02/2015	 መ/ፀገ 20/02/2015	 ገ/ግርያም 20/02/2015	 ፋ/ግርያም 20/02/2015	 ፋ/ግርያም 20/02/2015	 ፋ/ግርያም 20/02/2015	 ፋ/ግርያም 20/02/2015
 ገ/ግርያም 20/02/2015	 ፋ/ግርያም 20/02/2015	 ፋ/ግርያም 20/02/2015	 ፋ/ግርያም 20/02/2015	 ፋ/ግርያም 20/02/2015	 ፋ/ግርያም 20/02/2015	 ፋ/ግርያም 20/02/2015	 ፋ/ግርያም 20/02/2015	 ፋ/ግርያም 20/02/2015	 ፋ/ግርያም 20/02/2015	 ፋ/ግርያም 20/02/2015	 ፋ/ግርያም 20/02/2015
 ፋ/ግርያም 20/02/2015	 ፋ/ግርያም 20/02/2015	 ፋ/ግርያም 20/02/2015	 ፋ/ግርያም 20/02/2015	 ፋ/ግርያም 20/02/2015	 ፋ/ግርያም 20/02/2015	 ፋ/ግርያም 20/02/2015	 ፋ/ግርያም 20/02/2015	 ፋ/ግርያም 20/02/2015	 ፋ/ግርያም 20/02/2015	 ፋ/ግርያም 20/02/2015	 ፋ/ግርያም 20/02/2015
 ፋ/ግርያም 20/02/2015	 ፋ/ግርያም 20/02/2015	 ፋ/ግርያም 20/02/2015	 ፋ/ግርያም 20/02/2015	 ፋ/ግርያም 20/02/2015	 ፋ/ግርያም 20/02/2015	 ፋ/ግርያም 20/02/2015	 ፋ/ግርያም 20/02/2015	 ፋ/ግርያም 20/02/2015	 ፋ/ግርያም 20/02/2015	 ፋ/ግርያም 20/02/2015	 ፋ/ግርያም 20/02/2015
 ፋ/ግርያም 20/02/2015	 ፋ/ግርያም 20/02/2015	 ፋ/ግርያም 20/02/2015	 ፋ/ግርያም 20/02/2015	 ፋ/ግርያም 20/02/2015	 ፋ/ግርያም 20/02/2015	 ፋ/ግርያም 20/02/2015	 ፋ/ግርያም 20/02/2015	 ፋ/ግርያም 20/02/2015	 ፋ/ግርያም 20/02/2015	 ፋ/ግርያም 20/02/2015	 ፋ/ግርያም 20/02/2015

ግፍዕታት ሰራዊት ኢትዮጵያ፣ ኣብ ልዕሊ ሰላማውያን ተጎሩ
Atrocities committed by Ethiopian Forces on
Tigrayan civilians

ኣብ ትግራይ፣ ደብረ ኣባይ፣ ኣብ ዝተበሃለ
ቦታ ዝተገበረ ጨፍጫፍ።
(ትግሃት፣ 1 ሐዘቲት 2013 ዓ.ም.)

ኣብ ትግራይ፣ ማሕበረ ዴጎ ብሰራዊት
ኢትዮጵያ ኣብ ዝተፈፀመ ጨፍጫፍ፣
ንደቂቶባዕቲዮ ኣደቂሶምን
ኣብ ድሕሪት ርእሶም ብጥይት
ክቐተሉን ዝርእዮ ዘስካሕኩ ምስሊ።
(መይል ኦንላይን፣ 24 መጋቢት 2013 ዓ.ም.)

Horrifying picture shows
men being led away and
shot in the back of the head
during Tigray massacre
carried out by Ethiopian
troops in Mahibere Dego.
(Mail Online 2 April 2021)

Graphic footage of Tigray's Debre
Abay massacre.
(Tghat, February 8, 2021)

ፀብፃባት ጅምላዊ ጨፍጫፍ

ሕዳር 2012 ዓ.ም.

“ኣብ ትግራይ ኣብ መንጎ ናይ ክልላዊን ፌደራልን መንግስቲታት ኣብ ዝካየድ ዘሎ ውግእ ልዕሊ 600 ሰላማውያን ሰባት ተቐቲሎም። እቲ ቐትለት ኣብ ዞባ ደቡባዊ ምዕራብ ትግራይ እትርከብ ከተማ ማይ ካድራ ‘ዮ ተፈፂመ’ (ኣምነስቲ ኢንተርናሽናል)

“ኣይልታት ኤርትራ ኣብ ሕዳር 2012 ዓ.ም. ኣብ ከተማ ኣክሱም ብዘይ ኣፈላላይ ደብዳቤ፣ ቶኽስን ካብ ፍርዲ ወፃኢ ቅትለትን ብኣማኢት ዝቐፀሉ ዘይተዓጠቐ ሰላማውያን ሰባት ቐቲሎም፣ ብትካላት ሰብኣዊ መሰላት እዚ ገበን ኣንፃር ሰብኣውነት ክኸውን ይኽእል እዩ” (ኣምነስቲ ኢንተርናሽናል)

ጥሪ 2013 ዓ.ም.

ኤርትራ ኣብ ትግራይ ኣትዩ ዝዋጋእ ዘለዎ ሰራዊታ “ብቐልጠፍ” ክተውፅእ ኣሚሪካ ፀዊዓ። መንግስቲ ኢትዮጵያ ግን ኣብታ ሃገር ምህላዎም ይክሕድ።

ሐዘቲት 2013 ዓ.ም.

ኣብ መወዳኢታ ዝሓለፈ ዓመት ኣብ ከተማ ደንገላት ኣብ ዝተኸየደ ሃይማኖታዊ በዓል ዝተፈፀመ ጅምላዊ ጨፍጫፍ ምርመራ ሲኤንኤን ኣቃሊዑ። ናይ ዓይኒ መሰኻኽር ንሲኤንኤን ኣብ ዝሃበዎ ሓበሬታ፣ ብ 21 ሕዳር 2012 ዓ.ም. ሓዲ ጉጅለ ወተሃደራት ኤርትራ ኣብ መንፈሳዊ ኣገልግሎት ኣብ ዝነበርሉ ኣዋን ናብቲ ቤተ ክርስቲያን ተኹሲ ብምኸፋት፣ ህይወት ካህናት፣ ደቂ ኣንስትዮ፣ ምሉእ ስድራቤታትን ልዕሊ 20 ህፃናት ቤት ትምህርቲ ዝሓቐፈ ጉጅለን ከምዝቐተሉ ተዛሪቦም።

ኣይልታት ኤርትራን ናይ ክልላት ኣይልታት ኢትዮጵያን ካብ ክልል ትግራይ ክወፁን ቐትለትን ግህሰት ሰብኣዊ መሰላትን ኩባቕዕ ሚኒስትር ጉዳያት ወፃኢ ኣሚሪካ ኣንዮኒ ብሊንከን ፀዊዑ።

“ብፍላይ ኣብ ትግራይ ሰሜናዊ ክፋል ኢትዮጵያ ዘሎ ኩነታት ኣዝዩ ተኣማንነት ዘለዎ ፀብፃባት ምግሃስ ሰብኣዊ መሰላትን ግፍራታትን ይፍፀም ከምዘሎ ንርኢ ኣለና።” (ስክሪታሪ ኣንዮንዮ ብሊንከን)

አብ ኣሞን ምስማሕ ጉባኤ ኮሚቴ ኮንግረስ፡ ሚኒስትር ጉዳያት ወግኢ ኣሜሪካ ኣንቶኒ ብሊንክን ከምዝተዛረበ ፡ “አብ ምዕራብ ትግራይ ዝፈፀም ዘሎ ተግባር ግህሰት ሰብኣዊ መሰላት፡ ዘርኢ ምዕራይ፡ ተቐባልነት ዘይብሉ ኣይ” ክብል ኣውጊዙ።

አብ ትግራይ ተኹሲ ደው ክብልን “ብሰፊሒ ዝፍፀም ዘሎ ግህሰት ሰብኣዊ መሰላት” ደው ክብልን ፕሬዚዳንት ኣሜሪካ ጆ ባይደን ፀጂዮም።

አብ ወርሒ ለካተት ምስ መራሕቲ ኢትዮጵያ ተራሽብ ነይረ፡ ንተጋሩ ከምዘጥፍኡ ምን፡ ን100 ዓመት ከምዝድምስዎምን ኣዮም ዝዛረቡ ነይሮም፡ ብኣቂ ከምዚ ዓይነት ቋንቋ ይጥቀሙ ነይሮም።

(ጽኑ ሃሺቦቶ፡ ነበር ፍሳይ ልኡኹ ሕብረት ኣውጅ።)

CNN INVESTIGATION

U.S. SECY. OF STATE CALLS TIGRAY VIOLENCE "ETHNIC CLEANSING"

Antony Blinken | U.S. Secretary of State

6:18 AM GMT

What's unfolding in Ethiopia has all the makings of a genocide and we cannot wait for this to become another Rwanda before we take action. See my questioning of @AsstSecStateAF

ZAIN'S EXCHANGE

U.S. CONGRESSMAN: WAR IN ETHIOPIA HAS MAKINGS OF GENOCIDE

LIVE

ኢብ ኢትዮጵያ ዝርከሉ ዘሎ ኹሉ ተግባር ምፅናት ዓሌት ስለዝኾነ ኻሊኦ ፋዋንዳ ክሳብ ዝኸውን ክንፅበ ኣይብልናን ስጉምቲ ክንወስድ ይግባእ።

(ብፊድ ሸርማን፡ ለፍተር ኣመሪካ)

...ለዚ ድማ ማእለያ ዘይብሉ ዘስከሕስከ ሪፖርትታት ንሰምዕ ኣለና፡ ዓመፅ ከም መሳርሒ ኩናት ሾይኑ፡ ኣብ ልዕሊ ንፁሃን ዓመፅ ይፍፀም፡ ጥማት ከም መሳርሒ ኩናት ሾይኑ፡ ጥማት ይመፅእ ኣሎ...

(ለጋዳ ተማህን ግሪንፊልድ፡ ኣብ ሕብረት ሃፊት ኣምባሳደር ኣሜሪካ)

ማህለይቲ : ድሕረ-ሰቅያት

ኩናት አብ ሓደ ማሕበረሰብ ዝፈጥሮ ስነ-ልቦናዊ ቅልውላው ውሑድ ትኹረት ክወሃቦ ይረካ፤ ሳዕቤኑ ግን ዝተሓላለኸን በሰላኡ ድማ ንዓመታት ካብኡ ሓሊፉ እውን ንወለዶ ዝዘልቐ ምዃኑ ኣየተሓታትትን። ቀጥታዊ ጉድኣት ኩናት አብ ህይወትን ንብረትን ዘስዕቦ ፀገም ድሕሪ ስምምዓትን ውዕልታት ደው ምባል ግርጭትን ናይ ምቕናስ ኢሉ እውን ደው ምባል ዕድላት እንተሃለዎምውን ስነ-ልቦናዊን ስነ-ኣእምራዊን ሃሰያታቱ ግን ብዝኸፈኦ ኹነታት ክቐፅል ይረካ። አብ ዝተፈላለዩ እዋናት አብ ትግራይ ዝተኸየዱ ኹናታት ዝገደፉዎም በሰላታት አብ ሕብረተሰብና ንወለዶታት ክሳገሩ ዝኸእሉ ቐልውላዎት ፈጢሮም እዮም። አብ 24 ጥቅምቲ 2013 ዓ/ም አብ ልዕሊ ትግራይ ዝተወለዐ ኩናት ድማ ማሕበረሰብና ብኹሉ መዳይ ናብ ዝኸፈኦ ፀገም ኣሳጢሖም ይርከብ። ስነ-ልቦናውን ስነ-ኣእምራውን ቅልውላው ድማ ብሰፊሒ ካብ ዝረኣዩን እዚ ኹናት ካብ ዘስዕቦምን ዘስዕቦም ዘሎን ፀገማት ሓደ እዩ። ንነዊሕ እዋን ዝፀንሕ ፍርሒ፣ ስግኣት፣ ምስኣን ዓርሰ-እምነት፣ ጭንቀትን (Depression) ተስፋ ምቕራፅን ኢሉ 'ውን ብድሕረ-ሰቅያት/ጎንዒ (post-traumatic stress disorder) ዝፍጠር ኣእምሮአዊ ቅልውላው ዝሳቐ ማሕበረሰብና ድሕረ ኩናት 'ውን ብዝኸፈኦ መልክዑ ክሃስይዎ ይረካ።

ህዝቢ ትግራይ ግፍዓዊን ጅምላዊ ቅትለት ንፁሃት ዜጋታትን፣ አብ ልዕሊ መንበሪ ኣባይቲን ህዝቢ ዝተኣኸኸበሎም ቦታታትን ዝተፈፀሙ ደብዳባት ነፈርትን ኸበድቲ ኣፅዋርን ሓዊሱ ኹሎም ዓይነትታት ጉድኣት ኩናት አብ ቅድሚኡ ክፍፀሙ ዝተዓዘበ ህዝቢ ከም ምዃኑ መጠን፣ ካብ ሰብኣዊን ንዋታዊን ጉድኣት ሓሊፉ አብ ማሕበራዊ፣ ኣእምሮአዊን ስነ-ልቦናዊን ህይወቱ ዝፈጠሮ ቅልውላው ኸቢድ በሰላ ኣስዒቡ ይርከብ። ዘጋጠመ ኹሉ ዓይነት ስነ-ልቦናዊን ኣእምሮአዊን ጉድኣት ንምፍላጥን ዕምቆት እቲ ፀገም ንምግንዛብን ሰፊሕ ፅንዓት ዝሓትት'ኳ እንተኾነ፣ ንነዊሕ እዋናት ካብኡ ሓሊፉ ድማ ንወለዶታት ዝሳገር ፀገም አብ ምፍጣር ዝህልዎ ኣሉታዊ ፅልዎ ንምግንዛብ ግን ከቢድ ኣይኮነን። ብኣንጻር ግንቲትን ስፍሓትን እዚ ፀገም እንትረካ 'ውን ካብ ቅድሚ ምውላዕ እቲ ኹናት ጀሚሩ ብዝተፈላለዩ መራኽቢ ማዕኸናት ዝመሓለፉ ዝነበሩ መንነት ተጋሩ መሰረት ዝገበሩ ናይ ፅልኢ መልእኸቲ፣ ብዙሓት ካብ ትግራይ ወፃኢ አብ ዝተፈላለዩ ክፋላት ኢትዮጵያ ንዝነበሩ ተጋሩ ናብ ኸቢድ ስግኣትን ጭንቀትን ስነ-ልቦናዊ ቅልውላውን ኣእትይዎም ፀኒሑ እዩ።

አካሎም ምኑዳሉ፤ ንናይ ከቢድቲ አፅዋርን ናይ ውግእ ነፈርትን ደብዳባትን ረባሺ ድምፅን ንነዊሕ ግዘ ምቅልጾም፤ ዛጊድ ምስ ስድራኤም ወይድማ መፅቢይቶምን ክራኽቡ ዘይካኣሉ ህፃናት ምህላዎም እንትፍለጥ እዚ ድማ ኣብ ስነ-ልቦንኦምን ቀፃሊ ህይወቶምን ዓብይ በሰላ ፈጢሩ ይርከብ።

ብ ዘ-ሉሚኖስ ፈንድ (The Luminos Fund) ዝተገበረ መፅናዕቲ ከምዘመልኹቶ፤ 72 ሚእታዊ ኣብቲ መፅናዕቲ ዝተኸፈሉ ህፃናት ኣብ ቐረብኦም እንትትኮስ ዝተዓዘቡ እንትኸውን ካብኣቶም ድማ 44 ሚእታዊ ዝኾኑ ፊሳ ሰብ ዝረኣዩ ምዃኖም ይሕብር። ካብ ሰለስተ ህፃናት እቲ ሓደ ሰብ ኣብ ቐድሚኡ/ኣ ክቐተል ዝተዓዘበ/ት እንትኸውን እዚ ድማ ኹብደት ስዒቡ ዝተፈጠረ ስነ-ኣእምሮኣውን ስነ-ልቦናውን ማህሰይቲ ዝሓቶ ሰፊሕ ፃዕሪ የመላኽት።

ከም ፀብፃባት ኣሶፔትድ ፕሬስን (Associated Press) ዘ-ዎርልድን (The World)፤ ብሰንኪ ኣብ ጥቓ መንበሪ ገዝኦም ብዝተፈንጀሩ ኸቢድቲ አፅዋራት ዘውፅእዎ ልዑል ድምፂ ብዝፈጠረሎም ናይ አካላውን ስነ-ኣእምሮኣውን ፀገም (state of mental shock - blast trauma)፤ ዛጊድ ዓርሶም ከኢሎም ምንቅስቓስ ኮነ ምዝራብ ዘይኸእሉ ከምዘለዉ ሓቢሩ እዩ። ኣብ ማእኸላት ጥዕና ኾነ ተባሂሉ ዝተፈፀመ ጉሕለትን ዕንወትን ድማ ብቐሊሉ ሓገዝ ከይረኽቡ ዕንቅፋት ከምዝኾኖም ይሕብር።

ኹነታት ህፃናት ትግራይ መተሓሳሳቢን ቐልጡፍ ትኹረት ኣብ ዝጠልብ ኸቢድ ኹነታት ከም ዘሎን ዝሓበረ ውፅኢት መፅናዕቲ ዘ-ሉሚኖስ ፈንድ (The Luminos Fund) ድማ፤ እቶም ህፃናት ርኡይ ዝኾኑ ዝተምሃርዎ ናይ ምርሳዕን ንቐፃሊ'ውን ድሌት ትምህርቲ ናይ ምስኣንን ፀገም ከምዝፈጠረሎምን፤ ብተወሳኺ

እውን ብመረዳእታ ዝተደገፈ ከቢድ ናይ ስነ-ኣእምሮኣዊ ቁስሊ (substantial psychological trauma) ተቓላዕቲ ከምዝኾኑ ይገልፅ። ብመሰረት እቲ መፅናዕቲ፤ 81 ሚእታዊ ህፃናት ብኣገዳዲ መልክዑ ከመዛበሉ ከምዝተገበሩ ሓቢሩ ከባቢ 50 ሚእታዊ ዝኾኑ ካብ ጠወርቶም ከምዝተፈላለዩን፤ 45 ሚእታዊ ድማ ሰባት እንትሳቐዩ ከምዝረኣዩን ይሕብር።

ኣብቲ ፅንዓት ካብ ዝተሳተፉ ህፃናት ንምርዳእ ከምዝከኣል፤ ብዝተፈጠሮም ስነ-ኣእምሮኣዊ ማህሰይቲ ከባቢ 70 ሚእታዊ ዝኾኑ ብጥሜት/ዓፀቦ ከይሞቱ ስግእት ይሓድሮም፤ 15 ሚእታዊ ህፃናት እንተውሓደ ሓደ አባል ስድራኤም ከምዘሰኣኑ እንትሕብሩ፤ እቲ ኹነታት ብዝፈጠረሎም ፀቐጢ ስነ-ልቦና ድማ ከባቢ 62 ሚእታዊ ህፃናት ከሞቱ ከምዝኸእሉ ስግኡቶም ይገልፁ። ብምኽንያት እዚ ኩነት ካብ ክልተ ህፃውንቲ እቲ ሓደ (ከባቢ 47 ሚእታዊ) ድሕሪ ከቢድ ስቓይት ዝፍጠር ማህሰይቲ ኣእምሮኣዊ ፀገም (post-traumatic stress disorder) ተቓላዕቲ ኾይኖም እዮም። ካብ ምዕራብ ትግራይ ዝመፁ ህፃናት ድማ ብዝኸፈኦ መልክዑ ንስነ-ልቦናውን ስነ-ኣእምሮኣውን በሰላ ተሳጢሖም ይርከቡ። “ውፅኢት እዚ መፅናዕቲ ብግሁድ ዘመላኽቶ ነገር እንተሃለወ፤ እዚ ኩነት ኣብቶም ህፃናት ዘሰዓቦ ከቢድ በሰላ እዩ። እዚ ድማ አካላዊ ጉድኣት ወይ ሞት ጥራሕ ከይኮነን፤ ስነ-ኣእምሮኣዊ ቁስሊ (psychological trauma) እዩ” ይብሉ ዶ/ር በላይ ሓጎስ መራሒ እቲ መፅናዕቲ።

ካብቶም ብምኽንያት እዚ ኩነት ከቢድ ስነ-ልቦናዊ ማህሰይቲ ተጠቓዕቲ ክፋል ሕብረተሰብ ደቂ ኣንስትዮ 'ውን ብዋናነት ይጥቀሳ። ተደራራቢ ካብ ናይ ማሕበራውን ኢኮኖምያውን ፀገማት ሓሊፉ ኣብ ርእሲኡን ዝበፅሐ ዘስካሕክሕ ሶታዊ ዓመፅን አካላዊ ጥቕዓትን ንከቢድ ማሕበራዊ ተነፅሎን፤ ስነ-ልቦናዊን

አእምሮአውን ቅልውላው አሳጢሕውን ይርከብ። እዚ ፀገም ብዘምፅአለን ሳዕቢን ምኽንያት ምስ ሕብረተሰብ ንምትሕውዋስ ከምዝተፀገማን፣ ብፍላይ ኮነ ተባሂሉ ብተመሓላለፍቲ ሕማማት ዝተትሓዛ፣ ንዘይደለይኦ ጥንሲ ዝተቻልዓ፣ ኢሉ 'ውን ካብ ዓመፅተን ዝወለዱ ብዘለውን ስነ-ልቦናዊ ቁስሊ ክሳብ ዓርሰን ንምጥፋእ ንምውሳን ከምዘገድድን ይገልፃ። ድሕሪ ሆላዊ ጥቕሳት ብህይወት ምትራፊን ኸም ጥፍኣት ቐረጽን ንስነ-አእምሮአዊ ፀገም ዝተሳጥሐ እውን ብዙሓት እየን። ዝገጠመን ስነ-ልቦናዊ ማህሰይቲ ካብ አእምሮአን ንምፍሓቕ ነዊሕ እዋን ከምዝሓትት ድማ ይሕብራ። ብዝበፅሖን ጉድኣት ዓመፅተን ጥቕሳት እንትፍፅሙለን ዝዛረብዎም ዝነበሩ ፀያፍ ቃላት፣ ናይ ምብጫው ተግባራትን ናብ አእምሮአን እናተመላለሰ ከቢድ ስነ-ልቦናዊ ፀቕጢ ፈጢሩለን እዩ።

ኣብ ዝተፈላለዩ ዓውዲ ንዝነጥፉ ሰብ ሞያ፣ ሰራሕተኛታትን ምሁራትን እውን ዝኸፈኦ ስነ-ልቦናዊ ማህሰይቲ ተቓሊዖም እዮም። ሓቂይም ትግራይ ኣብ ህዝቦም ንዝበፅሖ ግፍዒ ንምንካይ ብሞያኦም ዓብይ አበርክቶ ካብ ዝገበሩ ክፋል ሕብረተሰብ ብቐዳምነት ይስርዑ። ብዝበፅሖን ሆላዊ ዓመፅ ንዝተጠቐሞ ደቂ ኣንስትዮ፣ ብኸበድቲ አፅዋራት፣ ነፈርትን ዝተጎድኡ ኣካላት ንምሕካም፣ ነብሰ-ፀራትን ሕዱር ሕማም ንዘለዎምን ንምክትታልን ንምሕካምን ብዝነበሮም ተደራራቢ ሓላፍነትን ብኣንፃሩ ድማ ብሕፅረት መሳርሒ ሕክምናን ኣፋውስን፣ ስእነት ሓይሊ መብራህቲ፣ መራኽቢ፣ ትራንስፖርትን ገንዘብን፣ ብሰንኪ ሰብ ሰራሕ ፀገም ብመዓልቲ ክድሕኑ ብዝኸእሉ ሕማማት ዝሞቱ ተሓክምቲ ምርኣይን ስቓይም ምዕዛብን ዝፈጠረሎም ስነ-ልቦናዊ ፀቕጢ ከቢድ እዩ። ብምኽንያት እዚ ድማ ከም ውፅኢት፣ ኣብ ሆስፒታል ዓይደር ኣብ ዝረከቡ ሓቂይም ዝተገበረ መፅናዕቲ ከምዘመለኸቶ፣ ተስፋ ምስኣን፣ ምዝባዕን ምስኣንን ድቃስ፣ ሕማም፣ ቓንዝ፣ ዓርሰ-ወቕሳ (ስምዒት ጥፍኣተኝነት)፣ ምምዕባል ስግኣት ንሓዲጋን ንጥቕሳት ተቓላዕነትን፣ በቢመዓልቲ ዝቃለስዎም ፀገማት ኮይኖም እዮም። እዞም ስነ-ልቦናዊ ፀገማትን ናይ ስምዒት ምምዝባላትን ድሕሪ እዋን ንቶም

ሰብ ሞያ ጥዕና ትሑት ዓርሰ እምነት (low self-esteem)፣ ስምዒታዊ ምጂን፣ ንስርሖም ምፅላእን ትሑት ተበግሶን ከምዘፈጠረሎም ይሕበር። ኣብ ሆስፒታል ዓዲ ግራት ንሆላዊ ጥቕሳት ንዝተሳጥሐ ደቂ ኣንስትዮ ዝሕክም በዓል ሞያ ጥዕና ዶ/ር ኣታኸልቲ፣ ኣብ ሕክምና ቦታ ብዝራኦም አእምሮአዊ ውጥረትን ጭንቀትን ዝፈጥሩ ነገራት ልዑል ስነ-ልቦናውን ማሕበራውን ፀቕጢ ከምዘሕደረሉ ይዛረቡ። ቢቢሲ ትግርኛ ኣብ ዘውፅኦ ፀብፃብ ኣብ ዝሃበ ቃል “መዓልታዊ ዝርእዮን ዝሰምዖን ስለ ዝኾነ መዓልታዊ ርእሰይ ይሕመኒ፣ አእምሮአዊ ውጥረት ይገብረለይ፣ ጭንቀት ኣለኒ፣ ስሩዕ ኣመጋግባ የብለይን፣ ነብሰኽ ምድርባይን ብዝኾነ ነገር ዘይምሕጓስን 'የ ዘስተውዕል' ይብል ዶ/ር ኣታኸልቲ። ዕግበትን ባህታ ዝፈጥር ስምዒት ከምዘይብሉ እንትገልፅ “ብኣንፃሩ ተስፋ ምቕራፅ 'ዩ ዝስምዓኒ' ብምባል ዝፈጠረሉ ስነ-ልቦናውን አእምሮአውን ፀገም ይሕብር። ብተመሳሳሊ ንዝተጠቐሞ ደቂ ኣንስትዮ ኣብ ምሕካም ትነጥፍ ነርስ መሉ “ንዝክ ክኸድ ከለኹ፣ ኩሉ 'ዩ ምሳይ ዝኸይድ። ነፍሲ ወከፍ ክሕክማ ዝውዓልኩ ሸማ፣ ኣካላታ ፈፂመ ኣይርስዎን። ቀትሪ ምሳይ ለይቲ ምሳይ 'የን።” ብምባል ሙያዊ ግቡኣ ኣብ እትዋፅእሉ እዋን ስነ-ልቦንኣ ብሓያል ከምዝተሃሰየ ትገልፅ።

ኣብ ዝተፈላለዩ ክፋላት ዓለም ዝተፈጠሩ ጀኖሳይዳዊ ኩነት ድሕሪ ምብቃዖም እኳ ንዝፍጠሩ ማሕበራዊ፣ ስነ-ልቦናውን ስነ-አእምሮአውን ፀገማት ብእዋኑ ብዘይምፍታሖም ንዘይዛሪ ቐልውላው ተሳጢሖም ይርከቡ።

ብምኽንያት ኣብ ትግራይ ዝተኸየደ ዘስካሕክሕ ፅንተታዊ ኩነት ዝፈጠሮ ስነ-ልቦናዊ ቁስሊ ብዘይ ናይ ሆላ፣ ሃይማኖት፣ ከባቢ፣ ሞያን ካልኣት ኣፈላላያትን ንኹሉ ክፋል ሕብረተሰብና ንኸቢድ ቅልውላው ኣሳጢሕዎ ይርከብ። እዚ ፀገም ቅልጡፍ፣ ሰፊሕን ቐፃልነትን ብዘለዎ መልክዑ ትኹረት ተዋሂብዎ ንቐፃሊ ዝፈጥሮ ፀገም ንምንካይ ብዕቱብ ክስረሓሉ ይግባእ።

14 ሕዳር 2013ዓ.ም.፣ ኣብ ዙባ ሰሜን ምዕራብ ትግራይ ወረዳ ኣሰገደ ጣብያ ሕፃፅ፣ እንዳ ኣደይ ኣራደሽ ተወሉ ገብራይ ንወዲ 80 ዓመት ሓወን ሓዊሱ፣ ደቀንን ደቂ ደቀንን 17 ኣባላት ሓንቲ ሰድራቤት ብወራሪ ኣረመኔ ሰራዊት ኤርትራ ተረሺናም።

23 November 2020, 17 members of a family, including 80-year-old brother, children and grandchildren, were executed by the invading brutal Eritrean troops in the house of Mother Aradesch Tewlu Gebray in Tabiya Htsats, Wereda Asgede, Northwest Tigray.

ሰራዊት ኢትዮጵያ ፡
ንሲቪል ትግራዊያ
ኩርኅኩሪት አሲርዋ
እንተሳቆይዋ።

Ethiopian troops
torturing civilian
Tigrayan with his
hands tied behind
his back.

ፆታዊ ጥቕዓት ከም መሳርሒ ዘርእዊ ፅንተት

ኣብ ዝሓለፉ ወፍሪታት ፅንተት፣ ኣብ ትግራይ ዝተፈፀሙ ተግባራት ጄኖሳይድ መግለጺኦም ብዙሕ እዮ። እቲ ሓደ ዝግለፀሉ መንገዲ ድማ ኣብ ደቂ ኣነስትዮ ትግራይ ዝተፈፀሙ፣ ገሊኦም ተሰሚዖም ዘይፈልጡ ዓይነታት ፆታዊ ጥቕዓት እዮም። እቲ ተግባር ፅንተት ዘብሎ ከይዲ ኣፈፃፀማኡ ጭካነ ዝተመልኦ ምዃኑ ጥራሕ ኣይኮነን፤ ወይ ቐፅሪ ግዳያት ፆታዊ ጥቕዓት ምብዛሕን ምውሓድን 'ውን ኣይኮነን እኳ ደኣስ ኣተና (intent) እቶም ፈፀምቲ እንታይ ምዃኑ ስለዝፍለጥ 'ውን እዮ። ነዚ ድማ ከይሓብኡ ተዛሪቦም እዮም። ብዕስለ እንትደፍሩዎንን ባዕዲ ነገር ናብ ማህፀንን እንተኣትዉለንን “ማህፀኑን ትግራዊ ከፍሪ ዮብሉን፣ ደምክን ከፅርዮ 'የ ዝደፍረክን ዘለኹ...ወዘተ...” እናበሉ እዮም ፈፃሚዎም። ቀዳማይ ሚኒስተር ኢትዮጵያ ኣብይ ኣሕመድ 'ውን እንተኹነ “ንሳተን ዝተደፈራ ብኣወዳት፤ ወተሃደራትና ግን ብሳንጃ እዮም ተደፊሮም” ኢሉ ብጋህዲ ዝተዛረበ ፀግዒ ገበን እቲ ፅንተት ዘርኢ እዩ።

እዚ ፅሑፍ ኣብ ትግራይ ዝተፈፀመ ፆታዊ ጥቕዓት ንምድህሳስ ኣይፍትንን፤ ሰፊሕን ዓሚዮቕን ብምዃኑ። ይኹን ደኣ 'ምበር ነቲ ሰብ ክስከሞ ዝኸብድ ሲቓይን መከራን ዝበፅሖን ክልተ ደቂ ኣነስትዮ ተጋሩ ኣሕዋትና መሰረት ገይሩ ጭላፍ እቲ ገበን ኣልዒሉ ዝድህስስ እዩ።

ነዚ ፅሑፍ ክብሃል ተኸኣን ይሕደጋን ብዝብል ስመን ተቐይሩ ኣሎ። እቲ ገበን ዝተፈፀመሉ ከባቢ 'ውን ኣይተገለፀን። ታሪኽን ይቐፅል...

ኣስቃቂ ዛንታ ተኸኣ

ተኸኣ ጓል 30 ዓመትን በዓልቲ ሓዳርን እያ። ምስ በዓል ገዝኣን ወዳን ካብ ትግራይ ወፃኢ ኣብ ዝርከብ ከባቢ ኢትዮጵያ ትነብር ነይራ። ተኸኣን በዓል ገዝኣን ኣብቲ ኸባቢ ኣብ ዝነበሩሉ እዋን መንበሪ ገዛን ትራክተርን ነይሩዎም። ሰሊጥን በርበርን ብምፍራይ ከኣ መነባብሮኦም ይመርሑ ነይሮም። ካብ 2008ዓ.ም ኣትሒዙ ግን ከምቶም ካልኣት ኣብቲ ቦታ ይነበሩ ዝነበሩ ተጋሩ፣ ብሰንኪ መንነቶም ጥራሕ መጥቓዕቲ ወረዶም። ኣብ ሓምለ 2012ዓ.ም፣ እታ ብስድራ ተኸኣ እትውነን ዝነበረት ትራክተር ብሓዊ ነደደት። ኣብታ

መዓልቲ እቲኣ፡ ተኸኣን ኣብቲ ክልል እትነበር ዝነበረት ሓፍትኖኣን ካብቲ ኸባቢ ሃዲመን ናብ ሱዳን ተሰደዳ። እዚ እንትኸውን ካብ ዝወገኡ ዝነበሩ በዓል ገዝኣን ወዳን ናባይ ከምዝኸዱ ሓበሬታ የብላን።

ኣብ መወዳእታ፡ ተኸእ ምስ ሓፍትኖኣ ብምዃን ናብ ትግራይ ከመፃ ከኣላ። ኣብቲ በዓል-ፀጋ ዕድመ ዝኾኑ ዓይነ ስወር ኣቦኣ ዝነበሩሉ ኣብ ማእኸላይ ዞባ ዝርከብ ትውልዲ ዓዳ ድማ በፅሓ። ድሕሪ ሒደት ኣዋርሕ፡ እቲ ውግእ ኣብ ትግራይ እናተባርዐ ብምምፃእ፡ ናብታ እትነበረላ ዝነበረት ንእሽታይ ቁሽት በፅሓ።

ብርግፅ እቲ ውግእ ናብቲ ቦታ ዝመፀሉ ዕለት መዓዝ ምዃኑ ብትኽክል ኣይትዝክርን። ከወይኑ ግን፡ እቲ ውግእ ካብ ዝባራዕ ሒደት ሰሙናት ዘቐፀረን ኣብ 2013 ዓ.ም ካብ ዝነበሩ ኣዋርሕ ኣብ ሓዲኡ ከም ዝነበረን ርግፃኛ እያ።

ወተሃደራት ኤርትራ ኣብታ ቐኣሽት ኣብ ዝበፅሑላ መዓልቲ ሰራዊት ምክልኻል ትግራይ ድሮ ካብቲ ቦታ ወፂኦም ነበሩ። ብዙሓት ሰባት፡ ወተሃደራት ኤርትራ ከይቐትሉዎም ብምፍራሕ ካብቲ ቦታ ሃደሙ። ተኸኣን ኣቦኣን ግን ኣብ ቤቶም ፀንሑ። ኣቦኣ ብዕድመ ዝደፍሉን ዓይነ-ስውርን ስለ ዝኹኑ፡ ከሃድሙ ዝኸእልሉ ዕድል ውን ኣይነበረን። እዋኑ፡ ሰዓት ስለስተ ናይ ንግሆ ኢዩ ነይሩ።

ኣብታ መዓልቲ እቲኣ ኸዓ፡ ኣቦኣ ፀሓይ ከምቐ ስለ ዝደለዩ ኣብ መረባ ኮፍ በሉ። ብድሕሪ ዚ እቶም ወተሃደራት ናብ ዝዛ መፂእም ነቶም ብዕድመ ዝደፍሉ ኣቦኣ ናብ ዝዛ ክኣትዉ ኣዘዙዎም። ኣቦኣ ድማ ቀስ ኢሎም ናብ ዝዛ ኣተዉ። ብድሕሪኡ ሰራዊት ምክልኻል ትግራይ ኣባይ ከም ዘለዉን ነቶም ወተሃደራት ምግብን ማይን እተዳወለሎም ዝነበረት ንሳ እንተ ኹይናን ሓተቱ። ንሳ ብወገና ዋላ ሓንቲ ኸም ዘይትፈልጥ ክትገልፀሎም ፈተነት። ንኣባላት ምክልኻል ትግራይ ርእያቶም ከምዘይትፈልጥን ፈፂማ ከምዘይሓገዙቶምን ነገረቶም። ንልዕሊ ሓደ ሰዓት ክሓትዋን ከምርምሩዋን ፀንሑ። ንሳ ግን ዋላ ሓንቲ ኸምዘይትፈልጥ ደጋጊማ ነገረቶም።

ብድሕሪ ዚ ናብ ምድሪ ኣውዲቐም ብሰእናም ብተደጋጋሚ ኣብ ዝባና እናረገፁ ወቕዑዎ። ድሕሪኡ ሓደ ኻብቶም ወተሃደራት ንመሓዝኡ ፀዊዑ መቐስ ከምፅኣሉ ክነግሮ ኸሎ ሰምዐት። ኣዝያ ፈራሓ ስለ ዝነበረት ከይጐድእዋ ለመነቶም። ንሳቶም ግን ብፍፁም ክሰምዑዋ ኣይደለዩን። ኣእጋራ ድማ ንሕድሕዶም ሓዙዋ። ሓደ ወተሃደር ከኣ ነቲ ደጋዊ

ክፋል ማህፀና ብጭካነ ቐረደ። ነቲ ኩነታት ብናታ ኣንደበት እንትትገልፃ፡ ከምዚ ትብል፡ “ብዙሕ ደም ይፈስሰንን እበክን ኳ እንተነበርኩ፡ እቶም ወታሃደራት ግን መጥቃዕቶም ኣየቋረፁን። ከቢድ መጐዳእቲ ክሳዕ ዝበፅሐኒ ድማ ደጋዊ ክፋል ማህፀነይ ቈረፅዎ” በለት። ኣስዕብ ኣቢላ እውን “እዚ ተግባር፡ ብጣዕሚ መቐንዘዊ እዩ ነይሩ” በለት።

እቶም ፈፀሙቲ ገበን፡ ብምቕራፅ ደጋዊ ክፋል ማህፀና ኣይዓገቡን። ድሕሪኡ ላምባ ኣብ ኣካላታ ኣፍሲሶም ብሓዊ ኣቃፀሉዋ። ዝተወሰነ ክፋል ዝገዙን ነደደ። ዕድል ጌራ ድሕሪ ዚ ኹሉ ምቅፃልን ምፍሳስ ደምን ብህይወት ተረፈት። “ድሕሪ ዚ ኹሉ ምቅፃል ሓዊን ብዘይ ምግብን ማይን ንሰለስተ መዓልቲ ኣብ ምድሪ ተደብርዮ ድሕሪ ምፅናሕን ብህይወት ክተርፍ ምኽኣለይ ተኣምር እዩ” በለት።

ኣብ ምድሪ ወዲቓ ሓዲጎምዋ ምስ ከዱ ዘድሕና 'ውን ኣይነበረን። ኣሓታ ብዛዕባ እቲ ዝኹነ ነገር ምስ ሰምዓ ናብ ዝዝኣን ወሲደን ብባህላዊ ሕክምና ቀሳሳ ንክትሓዊ ዝከኣለን ገይረን እየን። እንተኾነ፡ እዚ ሓጋዚ ኣይነበረን። እቲ ቐሳሲ ድማ እናገደደ ኸደ። ሕክምናዊ ኸንክን እትገብረሉ ማእከል ጥዕና ኣይነበረን። ጊዜ እናወሰደ ምስከደ ድማ እቲ ቀሳሲ ሓሸኸ።

ድሕሪ ዝተወሰነ እዋን፡ ሰራዊት ምክልኻል ትግራይ ነቲ ኸባቢ ምስተቐፃፃሩዎ፡ ዝተወሰነ ሕክምና ናይ ምርካብ ዕድል ተረኽበ። ከኣላታት ሕክምና ድማ ብዝርካብም ክትትል ሕክምና ገበሩላ። እንተኾነ ግን፡ እቲ ዝተገበረላ ክትትል ነቲ እተቐረፀ ክፋል ደጋዊ ማህፀንና ከሕውዮ ኣይከኣለን። ክሳብ ሓዚ ከቢድ ስቓይ ይስምዓ። ሓድሓደ ግዜ ምስ ደም ዝተሓዋወሰ ሸንቲ ይመፃ። ሕክምናዊ ሓገዝ ክትረክብ ትደሊ። እትነበረሉ ቁሽት ግን ካብ መቐለ ኣዝዩ ርሑቕ እዩ። ብተወሳኺ ውን ንመዓዓዝያ፡ ንሕክምናን ካልኣት ወፃኢታትን ንምኽፋል ዘኸእል ዓቕሚ የብላን።

ብዛዕባ ሃለዋት በዓል ገዝኣን ወዳን ክሳብ ሓዚ ሰሚዓ ኣይትፈልጥን። ኣብ ትግራይ ኣገልግሎት ተሌኮምኒኬሽን ኣገልግሎት ምስ ተመልሰ እውን ከይተረፈ ካብቲ ክልል ዝደወለላ ሰብ ኣይነበረን። በዓል ገዝኣን ወዳን ብህይወት ናይ ምርካብ ተስፋኣ ዝፀልመተ ምዃኑ ትዛረብ።

ኣስቃቂ ዛገታ ይሕደጋ

ይሕደጋ ትበሃል። ካብቶም ኣብ ትግራይ ዝርከቡ ብሄር ኩናማ እያ። ካብቲ ሰራዊት ኤርትራ ዘውረዶ ጭካኒ ዝተመልኦ ሶታዊ ዓመፅ ብሂወት ዝተረፈት እዛ ጓል 24 ዓመት ንእስቲ፣ ሓዚ ኣብ ክልልና ካብ ዝርከቡ መዕቕቢ ተመዛበልቲ (IDP) ኣብ ሓዲኡ ትነብር። ናብ መዕቕቢ ተመዛበልቲ ቅድሚያ ምምፅኣ፣ ኣብ ክልል ትግራይ ኣብ እትርከብ ንእሽቶይ ከተማ ትነብር ነይራ። እቲ ከተማ ምስ ተላዕለ፣ ሰራዊት ኤርትራ ነቲ እትነበረሉ ዝነበረት ከባቢ ምሉእ ብምሉእ ተቐፃፀርዎ። ናብቲ ቦታ ካብ ዝመፁሉ ጊዜ ኣትሒዞም ንፁሃት ተጋሩ ክቐትሉ ጀመሩ። ሃይማኖታዊን ባህላዊን ስርዓተ ቀበሪ ከይፍፀሙ ድማ ኸልከሉ።

እዛ ግዳይ፣ ነቲ ብ 2013 ዓ.ም ኣብ ልዕሊኣ ዝተፈፀመ ግፍዒ ዓመተ ምሕረቱ 'ምበር ትኽክለኛ ዕለቱን ወርሒን ኣይትዝክሮን። ነቶም ኣብ ልዕሊኣ ዝተፈፀሙ ጥቕዓታት ግን ፈፂሞም ካብ ሕልንኣ ኣይጠፍኡን። ስለስተ ወተሃደራት ኤርትራ ናብ ገዝኣ ኣተው፣ ብመጀመርያ ንበዓል-ገዝኣ ከምብርከኽ ብምግባር ኣእዳውን ኣእጋሩን ንድሕሪት ብምእሳር (ብተለምዶ ቐፅሪ 8 ዝበሃል ኣተኣሳስራ) ከሳቕይዎ ጀመሩ። ስዒቡ ድማ ንዓኣ ኣብ ቅድሚያ ዓይኒ ዝተኣሰረ በዓል ገዝኣ ብጭካኒ ዓመፅዋ። ይሕደጋን በዓል-ገዝኣን ንኸገድፍዎም 'ኳ እንተ ተማሕፀንዎም እቶም ፊፀምቲ ግን ከገድፍዎም ኣይደለዩን፤ እኳ ደኣስ ብዝኸፈኦ መልክዑ ቐፀለሉ። ካብቶም ወታሃደራት እቶም ኸልተ ኣብ ተመሳሳሊ እዋን ብማህፀናን መሃንቱሳን ዓመፅዋ፤ እቲ ሳልሳዮም ድማ ስዒቡ ምዕማፁ ቀፀለ። ሙሉእ ድሕሪ ቐትሪ፣ በዚ መንገዲ እዚ ክዕምፅዎ ምስ ወዓሉ ነዚ ፍፃመ ኣሲርም ክርእን ከሳቕን ዘገደድዎ ብተደጋጋሚ ከሓድግዎም ዝልምን ዝነበረ በዓል ገዝኣ ብጭካኒ ኣብ ቕድሚኣ ረሸንዎ። ብንብር ክቐበር 'ውን ኣይፈቐዱን።

ግፍዒ እቶም ወታሃደራት ብዘይ ኣየብቅዑን፤ መዓልቲታት ዘቐፀረ ዝሓበጠ ሬሳ በዓል ገዝኣ ዝፈጥርም ዝነበረ ሕማቕ ጨና ከይተፀየፉ ብተኸታታሊን ብዕስለን ንመዓልቲታት ምዕማዎም ኣየቋረፁን፤ ብሶታዊ ባርነት የመና ኣሳቐዩዋ። ክትንቀሳቐስን ክተምልጥን ብዘይምኽኣላ ኩሉሻዕ እናተመላለሱ ኣብ ልዕሊ ይሕደጋ ሶታዊ ጥቕዓቶም ቐፀሉ። ግፍዒ ኣብ ልዕሊ ግፍዒ ወታሃደራት ኤርትራ መልክዑ እናቐየረ ብምኻድ፣ ብደም ዝጠልቀየ ረሳሕ ጨርቂ ናብ ማህፀና፣ ናይ ካሊእ ሱብ ደም ዘለዎ ከዳንን ካልስን ናብ ኣፋ ምእታው፣ ናብ ኣካላታ ኬሚካል ብምፍሳስን ብዝረሰነ ሓፂን ሰውነታ ብምንዳድን ኣብ ልዕሊ ስቓይ

ስቓይ ፈፀሙላ። እዞም ተግባራት ካብቲ ኸባቢ ናብ ካልእ ኸባቢ ክሳብ ዝቐየሩ ይፍፅሙዎ ነይሮም።

እቶም ወታደራት ካብቲ ኸባቢ ምስ ኸዱ፣ ይሕደጋ ብሓገዝ ጐረባብታ ንቱ ንብዙሕ መዓልቲታት ኣብ ውሽጢ ገዝኣ ዝቐነየ ሬሳ በዓል ገዝኣ ብዘይ ሃይማኖታዊን ባህላዊን ስርዓት ኣብ ጥቓ ገዝኣ ኣብ ዝርከብ ቦታ ቐበረቶ።

ይሕደጋ፣ ጐረባብታውን ብወታሃደራት ኤርትራ ብተመሳሳሊ ተግባር ኣገዲዶም ድሕሪ ምዕማዎም ክፍሊ ኣካላተን ዝቐረፀወን ግዳይት ምንባረን 'ውን ተረደአት። ኣብ ከባቢኣ ዝተቐተሉ ብዙሓት ሰባት ከምዘለው'ውን ፈለጠት። እቶም ወታሃደራት ጥቕዓት ኣብ ዘብፅሑ እዋን ብፀያፍ ቃላት መንነታ የናሸው ከም ዝነበሩን ተጋሩ ንምጥፋኡ ዕላማኦም ከምዝኾነን ይነግርዎ ዝነበሩ ብተግባር ኹሉ ምፍፃምም ተገንዘበት።

እቶም መጥቓዕቲ ዘብፅሑላ ዝነበሩ ኣባላት ሰራዊት ካብቲ ቦታ ምስ ገለሱ ድሕሪ ዝተወሰነ እዋን ይሕደጋ ሕክምና ናብ እትረኽቡሉ ማእኸል ጥዕና ኸደት ኮይኑ ግን ካብቲ ዝነበራ ከቢድ ቁስለትን ስቓይን ብተወሳኺ ጥንስቲ ከምዝኾነት እዉን ኣብቲ ማእኸል ሕክምና ብዝተገበረላ ምርመራ ተነገረት። ይኹንምበር ይሕደጋ ንዝበፅሓ ግፍዒ ስዒቡ ዓርሰ ቅትለት ንምፍፃም ዘኸእልዎ ነገራት ትወስድ ብምንባራ እቲ ተፈጢሩ ዝነበረ ጥንሲ ክቋረፅ ክኣሉ።

ይሕደጋ ኣብዚ ሓዚ እዋን ኣብ ምሉኡ ኣካላታ ቃንዛ ኣለዋ፤ ካብ ማህፀና ብዘይምቀራፅ ዝወፅእ ዘይንቡር ፈሳሲ ኣለዋ፤ እቲ ዝኸፍኦ ድማ፣ እቲ ማህሰይቲ ብዝፈጠረላ ከቢድ ስነ-ኣእምሮኣዊ ቅልዉላዊ ምስ ኣባላት እቲ ማሕበረሰብ፣ ብፍላይ ከዓ ምስ ወላዲታ ክትረዳዳእ ኣይከኣለትን፤ ንወላዲታ ክሳብ ክሳደን ምሕናቕ ዝበፅሕ ፈተነ ስለዝገበረት፣ ተፈልዮ ክትኸድ ተገደደት። ይሕደጋ ወትሩ ድቃስ ኣይትረክብን፤ ብኣባላት ስድራቤታ ስለ ዝተገለለት ድማ ተስፋ-ቐረፅ ኮይና ትርከብ። ዋላ'ኳ ስነ-ኣእምሮኣዊ ኸንክን ይግበረላ እንተሃለወ፣ ምስ ዝኾነ ይኹን ኣካል ኣይትሰማማዕን።

መጠቓለሊ

ዕድመ ግዳይት ሶታዊ ጥቕዓት ትግራይ፣ ዋላ'ኳ ካብ ቆልዓ ክሳብ ሽማግሌ ዘጠቓልል እንተኾነ፣ መብዛሕቲኦን ግዳይት ኣብ መፍረዪ ዕድመ ዝርከባ ንኡሳት እየን። ከም

መጠን ንኡሳት ድማ፣ ንባዕለን፣ ንስድራአንን ንሃገረንን ብዙሕ ከበርከታ ዝኸለላ እየን። እንተኾነ፣ ብሰንኪ፣ቱ ዓመፅ፣ ፀገማት ፍርሕን ኣብ ደቂ-ተባዕትዮ እምነት ምስኣንን ይረኣዩዎን። ዝነበረን ኩሉ ብምስኣንን ድማ ናብ ንቡር ህይወተን ከምለሳን ምስ ማሕበረሰብን ከወሃሃዳን ብዙሕ ዝፅገማ እየን። ስለዚ፣ ሕክምናዊ ክንክን፣ ስነ-ልቦናዊ ሓገዝን ሃይማኖታዊ ማዕዳን የድልየን። ፍትሒ'ውን ይጠልባ። እንተዘይኮይኑ፣ ኣብ መፃኢ ህይወተን ከቢድ ጥዕናዊ ፀገማት ከጋጥሙዎን ይኸእሉ።

ብተወሳኺ፣ ኩሉ ንብረተንን ሃፍተንን ተሰሪቐ እዩ። ስለዚ፣ ሓዱሽ ህይወት ንክጅምራ፣ ገንዘባውን ንዋታውን ሓገዝ የድልየን። ኣብዚ፣ ንከምዚኣን ዝበላ ግዳያት ንምሕጋዝ ተሳትፎ ስድራ ግዳያት፣ መንግስታዊ መሓውራት፣ ሰብ-ምያ ጥዕና፣ ከምኡ'ውን ተሳትፎ መራሕቲ ሃይማኖትን ማሕበረሰብን የድሊ። እንተኾነ፣ እቲ ፅንተታዊ ኩናት፣ ንትካላት ጥዕናን ካልኣት ወሃብቲ ሓገዝ ትካላትን ስለዘዓነወን ብኻልኣት ምክንያታትን፣ ክሳብ ሓዚ ዝተገብረለን ሓገዝ ኣዝዩ ትሑት 'ዩ ወይ የለን። ስለዚ፣ እዚ ጉዳይ ዝሓሸ ትኹረት፣ ተሳትፎን ተገዳስነትን ይጠልብ።

ኣብ ትግራይ፣ ሓይልታት ምክልኻል ሃገር ኢትዮጵያ፣ ሓይልታት ምክልኻል ኤርትራ፣ ሓይልታት ክልል ከምኡ'ውን ምስኣም ምትእስሳር ዘለዎም ምልሻታትን ጃምላዊ ቅትለት፣ ሰፊሕን ስርዓታውን ዓመፅን ንጅምላዊ ቅትለት፣ ኣብ ልዕሊ ደቂ ኣንስትዮን ኣዋልድን ዓመፅን ፆታዊ ጥቕዓትን፣ ኮነ ኢልካ ንክጠሚ፣ ኣገዲድኻ ከመዘበል ምግባርን ከምኡ'ውን ሰፊሕ ኢደወነናዊ ማእሰርቲን ሓዊሱ ብዘሰንበድ ብርኪ ግህሰትን ሰፋሕቲ ግፍዕታት ከም ዝፍፀሙ መርትዖታት ረኺብና። እዞም ተግባራት ንገበናት ኩናትን ገበናት ኣንፃር ሰብኣውነትን ዝመጣጠኑ እዮም።

(ኣቦ ወንበር ዓለም ለኽ ኮሚሽን ክኢላታት ሰብኣዊ መሰላት ኣብ ኢትዮጵያ፣ ሚ/ር መሓመድ ጆንደ ቦሳማን፣ ኣብ መበል 78 ኣኼባ ሓፊሻዊ ጉባኤ ሕዝራት ሃገራት፣ ሳልሳይ ኮሚቴ ዝሃብዎ መግለፂ)

ድሕሪ ምፍራም ስምምነት ሰላምዉን ወተሃደራት ኤርትራ ፆታዊ ዓመፅ ብምፍፃምም ይኸሰሱ።
(ዜና ቢቢሲ)

ጫፍ ግፍዕታት ሰራዊት ኢትዮጵያ፡ ኣብ ልዕሊ ሰላማውያን ተጋሩ
Atrocities committed by Ethiopian Forces on
Civilian Tigrayans

ሰራዊት ኢትዮጵያ፣ ንሰላማውያን ተጋሩ ብጅምላ ብኣእማን ቀጥቂጦም እንትቐትልዎም
Ethiopian troops stoned to death civilian Tigrayans.

ውሽጣዊ ዓቕሚ መዕባይ ስልጠና

4 ሰኔ 2015 ዓ.ም.፣ ኮሚሽን መፅናዕቲ ጀኖሳይድ ትግራይ ምስ ዳይሬክተራት ማእኸል መፅናዕቲ ኣብ ዙርያ ዝተመሓየሹ መረዳኢታ መእከቢ ቅጥዕታት (updated data collection instruments) ሪፖርትን ምይይጥን ኣካይዱ። ኸምኡ 'ውን ንድጋፍ ወሃብቲ ሰራሕተኛታት ኣብ ባጀትን ትልምን፣ ጉዳያት ፋይናንስ፣ ዕድገትን ምሕደራ ንብረትን ኣዲትን ቁፅፅርን ብዝምልከት ናይ ውሽጣዊ ዓቕሚ ምዕባይ ስልጠና ኣሳሊጡ።

ናይ ኣሰልጠንቲ ስልጠና

17 ግንቦት 2014 ዓ.ም.፣ ኮሚሽን መፅናዕቲ ጀኖሳይድ ትግራይ ካብ ኣብያተ ዕዮ ክልል ትግራይ፣ ኩለን ዞባታት ትግራይን ዩኒቨርሲታት ትግራይን ተወኪሎም ንዝመፁ ንኣሰልጠንትን መተሓባበርትን ኣብ እዋን ቕፅራን ምርመራን ንዝህሉ መረዳኢታ ናይ ምእካብ ወፍሪ ኣተኩሩ ዘሳለጦ ናይ ኣሰልጠንቲ ስልጠና።

ዋዕላ ምኽክር

18 ለካቲት 2014 ዓ.ም.፣ ኮሚሽን መፅናዕቲ ጀኖሳይድ ትግራይ ምስ ላዕለዎት ሓለፍቲ መንግስቲ ሓቢርካ ምስራሕ ኣብ ዝከኣለሎም ኹነታት ኣድሂቡ ዘሳለጦ ናይ ምኽክር ዋዕላ።

ዋዕላ ምክክርን ስልጠናን

24 ለካቲት 2014ዓ.ም፣ ኮሚሽን መፅናዕቲ ጀኖሳይድ ትግራይ ካብ ኩለን ክፍለ ከተማታት ከተማ መቐለን ካብ ደቡብ ምብራቕ ትግራይን ተወኪሎም ንዝመጡ አካላት ናይ ስልጠናን ምክክርን ዋዕላ አካይዱ።

አብቲ ዋዕላ ብዛዕባ ኮሚሽን ዕላማን ተልእኾን ፅሑፍ ዝቐረበ እንትኾን ብተወሳኺ አብ እዋን ግጭት ስነዳን ሪፖርትን ከመይ ከምዝዳሎ፣ መሰረታዊ ፅንሰ ሓሳብን ርድኢትን ዓለምለኽ ገበናት ከምኡ ውን አገዳስነት ዳህሳስ ኢኮኖሚያዊ ጉድኣትን ዝምልከት ንተሳተፍቲ ዕመቓ ዝበለ ስልጠና ተዋሂቡ።

መድረኽ ምልላይን ምይይጥን

4 ግንቦት 2014ዓ.ም፣ ኮሚሽን መፅናዕቲ ጀኖሳይድ ትግራይ ምስ ኹሉም ሰራሕተኛታቱ ናይ ምልላይ መድረኽ ምስ አሳለጠ አብ ዙርያ ዓለም ለኽ ገበናትን ጀኖሳይድን ድማ መሰረታዊ ፅንሰ ሓሳብ ፅሑፍ ቐሪቡ እዩ። ብምቕፃል ዘለውዎ ቐፅልቲ ዕማማትን መደባትን ብኸመይ አዋዲድኻ ክስርሑ ከምዘለዎምን አመልኪቱ ምይይጥ ተኻይዱ።

ዋዕላ ምክክር

24 ጥሪ 2014ዓ.ም፣ ኮሚሽን መፅናዕቲ ጀኖሳይድ ትግራይ ምስ ሓለፍቲ ሚድያን ኮሙኒኬሽንን፣ ስቪክ ማሕበራትን ትካላት ፋይናንስን ናይ ምክክር ዋዕላ አሳለጡ። ብዛዕባ ስልጣንን ተልእኾን እቲ ኮሚሽን አመልኪቱ ፅሑፍ ዝቐረበ እንኸውን ብምቕፃል ምስ ተሳተፍቲ ዘተን ምክክርን ብምክያድ ተዛዚሙ።

ዋዕላ ምክክር

17 ለካቲት 2014ዓ.ም፣ ኮሚሽን መፅናዕቲ ጀኖሳይድ ትግራይ ምስ ቢሮ ፍትሒ፣ ሰብ ሞያ ሕጊን ካልኣት መዳርግቲ አካላትን አብ ዙርያ ንድፊ መጣየሺ አዋጅ ኮሚሽን ዘካየዱ ናይ ምክክር ዋዕላ።

ኣብ ክልል ዓፋር፣ ከተማ ሰመራ ዝርከብ ተጋሩ ተጨፍጨፎም ዝተቐበሉ ናይ ጅምላ መቐብር።
Mass graves of massacred Tigrayans in Semera town, Afar region.

ሲጋ የማካይቲ አግራ ብኻራ ዝተቐለጠት ሳምራዊት ገብረሂወት

ግዳይ፣ ሳምራዊት ገብረሂወት ገብረአነንያ ትበሃል። ሐዚ ጓል ሽውዓተ ዓመት እያ። ብሰራዊት ኤርትራ ከሳብ ብኻራ ምትልታል ዝበፅሕ ግፍዒ ዝበፅሐ ግና ጓል 5 ዓመት እናሃለወት እዩ። ሳምራዊት፣ ነባሪት ዞባ ምብራቕ ወረዳ ሓውዜን፣ ጣብያ ደብረ-ሰላም እያ። እትነብረሉ ፍሉይ ቦታ፣ ኣብ እግሪ ታሪኻዊ ገዳም ኣቡነ ይምኣታ ኣብ ዝርከብ ኣቦይመኣታ ዝበሃል ቦታ እዩ። ኣባላት ሰራዊት ኤርትራ ሚያዝያ 30/2013 ዓ/ም ናብ ቲ ቦታ ኣትዮም 19 ሲቪላት ብግፍዓዊ ጨፍጫፍ እንትቐትሉ፣ ኣዶን ክልተ ኣሕዋትን ሳምራዊት ውን ተቐቲሎም። ንባዕላ ድማ ካብ የማናይ እግራ ከሳብ ጫፍ ማህፀና ዘሎ ስግኣ ብኻራ ቀለጦምዎ። ድሕሪ ብዙሕ ከርተትን ሓገዝ ሓኻይም ዓይደር ሪፈራል ሆስፒታልን ድማ ብተኣምር ህይወታ ተሪፉ። ኣብ ጀኖሳይድ ትግራይ ዘይተነገረ 'ምበር ዘይተፈፀመ ነገር የለን!

ኣብ ትግራይ ሐዚ 'ውን የታዊ ዓመፅ ይበዝሕ ኣሎ – ፀብዓብ

ዕጡቓት ሓይልታት ኤርትራን ኢትዮጵያን ከምኡ 'ውን መላፍንቶም ምልሻታትን ኣብ ትግራይ ሰፊሕን ስርዓታውን የታዊ ዓመፅ ይፍፀሙ ከምዘለው ሓድሽ ፀብዓብ ኣቃሊዑ። እቲ ብሓካይም ሰብኣዊ መሰላትን (PHR) ኣብ ቀርኒ ኣፍሪቃ ትካል ፍትሕን ተሓታትነትን (OJAH) ዝቐረበ ፀብዓብ ኣብ ከዳር 2015ዓ.ም. ስምምዕ ምቁራፅ ተፃብኦታት (CoHA) ምስተፈረመ ሰዒቡ ኣብ ዘለው ኣዋርሕ ዝተፈፀመን እቲ ዝዓበየን እዩ።

Menu
ePaper
Uganda Edition

MONITOR

Search
Log in
Sign up

News
National
Education
Insight
World

Sexual violence in Tigray still rife – report

Saturday, September 16, 2023

Survivors of sexual violence in Ethiopia deserve justice. Photo: Courtesy

ብኣባላት ሰራዊት ምክልኻል ኢትዮጵያ፣ ብሓይልታት ምክልኻል ኤርትራን ካልኣት ተሓባበርቲ ፍሉይት ሓይልታትን ጉጅለታት ምልሻን ሰፊሕ ዓመፅን የታዊ ጥቕዓትን ፈፂሞም እዮም።

(ሪፖርት ኣምነስቲ ኢንተርናሽናል)

ዜና እንቅፅፈን፣ ፀልማት ይነግሰ፣ ጭንቁ ይዓሰል

ሰባት አብ ኢደባባይ ሮማናት ተኣኪባም ሚድያ እንትከታተሉን ስከሪን ሾት እንትቀባቡን ዘርኢ ካብ ማሕበራዊ ሚድያ ዝተረኸበ ፎቶ

አብ ሳልሳይ ዓለም፣ ዝኾነ አብ ደልሃመት ዝነበር ህዝቢ ብዙሕ እዩ። እንተኾነ፣ እዚ ናይ ትግራይ ግን ኩነታት ኣፈፃፀማኡ፣ ዝወሰዱ ጊዜን ዝተፈፀመሉ ዓመተ ምሕረትን አብ ግምት ብምእታው፣ እዚ ዝተፈለየ ባህሪ ከምዘለዎ ዝሰማምዑ ብዙሓት እዮም። ነዚ ንናይ ትግራይ ዝተፈለየ ባህሪ ዘላብሱዎ ባህርያት ሓደ፣ ሚድያን ኮምፎኒኬሽንን ዓሂኻ (ኣፀልሚትካ)፣ እሞ ኹዓ ኣብዚ 21 ክ/ዘበን፣ ዝተገብረ ምዃኑ እዩ።

እዚ ዘለናሉ መዋእል፣ መሰል ደቂ-ሰባት ትኹረት ዝረኽበሉ፣ አብ ደቂ-ሰባት “ዳግም ፅንተት ከይፍፀም!!” (Never Again!!) ተባሂሉ ዝተምሓለሉ ጊዜ እዩ ነይሩ። ብተግባር እንትርእ ግና፣ ከምቲ ጆርጅ ኦርዌል ኣኒማል ፋርም (Animal Farm) ኣብ

ዝብል መፅሓፉ ዝበሎ፣ “ኩሎም እንስሳት ማዕረ እዮም፣ ገለ እንስሳት ግና ካብ ካልኦት እንስሳት ብዝበለፀ ማዕረ እዮም።” ዝብል ዘይተፅሓፈ ሕጊ እንትሰርሕ ትዕዘብ። “ኩሎ ማዕረ እዩ” ዝብል ኣበሃህላ ንሃልኪ ፖለቲካዊ ግብእነት (political correctness) ካብ ምውዓል ሓሊፉ ኣብ ሃገራት ኣፍሪካን መሰል ሃገራትን ንእንነበር ሰባት ዝረብሕ ነገር ከምዘይብሉ ተራእዮ። “ኣበደን! ንኸልኣይ ጊዜ” ዝብል መፅብዓ እውን ንኹሉ ዘይውክል ምዃኑ ናይ ትግራይ ተሞክሮ ፅቡቕ መርኣያ ኮነ። እዚ ኹሉ ማሕላን መፅብዓን፣ ንህዝቢ ትግራይ ካብ ፅንተት እንተድሕሮ ኣይተርኣየን። ተሓላቒኹ ሰብኣዊ መሰላትን መንግስታትን ዓባይቲ ሃገራትን “ኣተሓሳሲቡና” ካብ ዝብል መግለፂ ዝዘለለ ተግባራዊ ስንምቲ እንትወሰዓ ኣይተርኣየን። እዚ ምንኣስ ተገዳስነት፣ ንከም እኒ ዶ/ር ቴድሮስ

አድራሻም ዝበሉ ሰባት ውፅኢት አፈላላይ ሕብሪ ቆርበት ዝብል ትርጉም ከምዝህበም ተዛረቡ። እዚ ድማ ንዩክሬን ዝተውሃበ ግብረ መልሲ ብምርኣይ ከረጋገፅ ዝኸእል ሓቂ ነበረ።

እታ እንኮ ንሰብ-ስልጣን መንግስቲ ፀላዕላዕ ዘበለት በትሪ፣ ካብ ኣጎዋ ምብራር ነበረት። ኣጎዋ ኢትዮጵያ ቀረፅ ከይከፈለት ፍርያታ ኣብ ዕዳጋታት ኣሜሪካ ከትሽይጥ ዘኸእላ ዕድል ነበረ። እዚ ድማ 100 ሺሕ ኢትዮጵያውያን ንዕድል ስራሕ ክረኽቡን፣ እታ ሃገር 100 ሚልዮን ዶላር ዓመታዊ እቶት ክትረክብን ምኽንያት ዝኾነ እዩ። እዚ ኣብ ኢኮኖሚ እታ ሃገር ዘስዕረ ውድቀት ከቢድ እኳ እንተነበረ፣ እታ ሃገር፣ ንጥፍኣት ተጋሩ ክሳብ ዝወዓለ፣ ድላዩ ዓይነት ዋጋ ንምኽፋል ዘለዎ ቅሩብነት ኣመስከረት። ብምጂኑ ድማ፣ እዚ ስጉምቲውን ንተጋሩ ካብ ጥፍኣት ከናግፎም ኣይከኣለን።

ትግራዊ ካልኣይ መዓልቲ እግሪ ከይተክል ብምሕሳብ፣ ሓረስታይ ሓሰሩ ተባርዑ፣ ኣርዑተ ነዊቱ ተቃፀለ፣ ኣእኻሉ ምሰ ሓመድ ተሓወሰ፣ ሕሩጩ ማይ ኣተዋ፣ ኣብዑሩ ተሓረዱ፣ መናእሰይ ተቐተሉ፣ ኣዴታትን ኣዋልድን ተደፈሩ፣ እቲ ካብ ሞት ዝተረፈ ህዝቢ ትሕቲ ሰብ ስነ-ልቦና ክላበስ ተገበረ።

ጠቐነታት ንፅንተት ፀረግቲ መንግሥቲ ምጂኖም እናተፈለጠ፣ ሱቕ ተብሃለ።

እዚ ተግባር፣ ኣይኮነን ዕጡቕስ ዘይተዓጠቐ ውን ድላዩ ንኽገብር ስነ-ልቦናዊ ድልውነት ዘሰንቐ ነበረ። ኣብ ስራሕ ዝፀንሓን ሓደሽቲ ዝተኸፈታን ናይ መንግስትን ውልቀን መራሽብቲ ሓፋሽ ኢትዮጵያ እውን፣ ነዚ ተግባር ምፅልእላእ ተዋዲድን ወፊራሉ። እተን ብፅልኢት ትግራዊ ብዝኸላኩ ዲያስፖራ ኢትዮጵያውያን ዝዝወራ ሚዲያታት ድማ

ፍረ ፃዕረን ዝረኽባ ኮይኑ ተሰምዐን። ነቲ ገበን ምፅልእላእ ብቐሉዕ ከካይዳኦ ፍቓድ ረኽባ። እቲ ሓዱሽ ስርዓት፣ ነተን ስራሓይ ኢሉን ኣንፃር ረብሓ እታ ሃገር ዝሰርሓ ዝነበራ ትካላት ሚዲያ ሓንጎፋይ ኢሉ ተቐብላን። እቲ ዘይፍትሓዊ ታሪኽ እዛ ሃገር “ዝሞተልኪ ተረሲዑ ዝቐተለኪ በልዑ” ዝብል ኣበሃህላ ሐዚ እውን ተደገመ። ኣብ ዚ እዋን እዚ፣ እተን ነዚ ወፍሪ ምፅልእላእን ፅለመን ከምከታ ትፅቢት ዝግበረለንን ኣብ ትግራይ ዝርከባን ክልተ ተሌቪዥናትን ፊደዮታትን ካብ ጥቕሚ ወፃኢ ኮና። መብራህቲ፣ ስልክን ኢንተርኔትን ተቋረፀ። ትግራይ ከም ትግራይ ኣብ ደልሃመት ኣተወት። ኮቫቸን ሮዘንቴልን (2014) ከም ዝበሉዎ፣ ፍሰት ዜና እንትዕገት፣ ድቕድቕ ፀልማት ይወድቕ፣ ጭንቂ ይዓሰል። ኣብ ትግራይ ዝተፈፀመውን ንሱ ነይሩ። ማንም ኣብ ዘይሪኣሉን ዘይሰምዑሉን ኩነታት፣ ብዙሓት ዓይነት ግፍዕታት ኣብ ትግራዊያ በፅሑ።

ትግራዊ ካልኣይ መዓልቲ እግሪ ከይተክል ብምሕሳብ፣ ሓረስታይ ሓሰሩ ተባርዑ፣ ኣርዑተ ነዊቱ ተቃፀለ፣ ኣእኻሉ ምሰ ሓመድ ተሓወሰ፣ ሕሩጩ ማይ ኣተዋ፣ ኣብዑሩ ተሓረዱ፣ መናእሰይ ተቐተሉ፣ ኣዴታትን ኣዋልድን ተደፈሩ፣ እቲ ካብ ሞት ዝተረፈ ህዝቢ ትሕቲ ሰብ ስነ-ልቦና ክላበስ ተገበረ። እቲ ብመድሓኒት ዕድሚኡ ዝደፍኦ ዝነበረ መድሓኒት ተኸልከለ፣ ምግቢታትን ካልኣት ንምቕፃል ህይወት ወሰንቲ ዝኾኑ ነገራትን ከይኣትዉ ተኸልከሉ። ካሊእ ተሪፉ፣ ለገስቲ ሃገራትን ትካላትን ዘቐርቡዎም ናይ ምግቢ ሓገዛት እውን ከይኣትዉ ተኸልከሉ። እቲ ካብ ጠያይትን ደብዳባት ነፈርትን ዝተረፈ ህዝቢ ብሕማምን ጥሜትን ከመውት ተፈርዶ። ወላድ ኣብ ትካላት ጥሒር ኣትወልደሉ ዕድል ስኣነት፣ ህፃናት ብዘይ መዕበዩ ተረፉ። እዚ ኹሉ እንትኾን፣ እቲ ቁልፍ ስልጣን እዛ ሃገር ዝሓዘ ሰብ “ኣብ ትግራይ ጥሜት የለን፣ ኣብቲ ቦታ ፀገም ኣሎ፣ መንግስቲ ድማ ነዚ ፀገም ናይ ምእላይ ተኸእሎ ኣለዎ” እንትብል ንቢቢሲ ዘይኮነ ምስሊ ክህብ ፈተነ። እቲ ንሓደጋን ቅድመ-ድልውነትን ከመርሕ ዝተቐመጠ ኮሚሽነርውን ኣብ ትግራይ ጥሜት ምህላዉ ክሓደ፣ ዝኾነ ዓይነት ሓገዝ ኣብ ዘይነበረሉ እዋን 90 ሚሊዮን ህዝቢ ትግራይ ናይ ምግቢ ሓገዝ ከም ዝረከብ ኣምሲሉ ተዛረበ።

በቲ ኸሊእ ገፅ ድማ፣ ናብ ማሕበረሰብ ዓለም ዘቃልሑ ጋዜጠኛታት ከይኣትዉ ተኸልከሉ። እታ ብፀቢብ ኣፍደገ ዝኣተወት ናይ ሲኡንኤን ጋዜጠኛ ንዲማ ኤልሳግር ናይ ዓለም ትኹረት ክስሕቡ ዝኸእሉ ጉዳያት ኣውፅኦት።

እንተኾነ እቲ ስርዓት ነዚ ከም ጌጋ ብምቕፃር ነቲ ናብ ትግራይ ዘእቱ አፍደገ አዐርዩ ለኩቶ። ናይ ውሽጢ ዓዲ መራሽብቲ ሓፋሽ ድማ ምንም ነገር ከም ዘይተፈጠረ ብምምሳል ካብ ዓለም ለቕዊ ትካላትን መንግስታትን ድምፂ እንትስማዕ ግብረ መልሲ ኣብ ምሃብ ተፀምዳ።

ኣብዚ ከይዲ፣ ከም ትግራይ ሚዲያ ሃውስ (TMH)፣ ኣሰና፣ ደደቢት ወዘተ... ዝበላ ኣብ ደገ ዝተጣየሻ መራሽብቲ ሓፋሽ ነቲ ክፍተት ክመልእ ፈተና። ኢትዮ- ፎረም 'ውን ካብቲ ዝረኽቦ ውሱን ሓበሬታ ተበጊሱ ኣብ መንጋጋ ፀላኢ ብምዃን ነቲ ግፍዒ ከቃልሕ ፈተነ። እንተኾነ፣ እቲ ኣብ ትግራይ ዝነበር ህዝቢ፣ ሓበሬታ ዝረኽቡሉን ድምፁ ዘስምዑሉን ዕድል ኣይነበሮን። እቲ እንኮ ዕድል፣ ብዝተፈለለየ መንገዲ ብቪሳትን (V-SAT) ኣቢልካ ካብ ዝርከብ ኢንተርኔት እናወረድካ ዝዝርግሑዎም ቪዲዮታትን ፅሑፋትን ነበሩ። ተንቀሳቕሲቲ ስልኪታት ነቲ ንምፍጣሪን ምኽንያት ዝኾነ ምድዋል ስልኪ ከህባ ዘይኽእሉ ኩነታት ተፈጠረ። ኣብ ክንዳኡ ግደ ላምባዲናን ቴሌቪዥንን ከፃወታ ጀመሩ። ኣዲታት ካብ ትግራይ ወፃኢ ምስ ዘለዉ ኣባላት ስድራ ንምርኽብ መዓልቲታት ክጎዓዝ ተገደዳ። ድሃይ ውላድካ ወይ ኣሚንካ ሓንቲ ጊዜ ብስልኪ ክትረከብ መዓልቲታት ትጎዓዝ። ኣብ ሞንጎኡ ንኽንደይ ገልታዕታዕ ትቃላዕ። ኣብ ክንደይ ቁም-ነገር ዝውዕል ዝነበረ ሓይሊ ሰብ፣ ጊዜኡ ጀነሬተር ኣብ ዝርከቦ ቦታ ሞባይል ቻርጅ ምግባር ሓዊሱ ካለእ ተራ ስራሕ ኣብ ምስራሕ ከውዕሉ ተገደደ። ንገለ ኢንተርኔት ናይ ምርካብ ዕድል ምስ ዘለዎም ምትእስሳር ዝነበሮም ሰባት፣ ቪዲዮታት፣ ምስሊታትን ፅሑፋትን (Screenshots) እናኣኩብካ ንሰባት ናብ ሞባይል ምሕላፍ ወይ ናብ ፍላሽ ምሃብ ኣትራፊ ስራሕ እናኾነ ከደ። ከገዝእ ዝኽእል እናገዝእ፣ ዘይከአለ ድማ ካብ መሓዙቱ ብምውሳድ ሓበሬታ

ከረከብ ፈተነ። ዘዳምፀሉ ሞባይል ኮነ ኮምፒተር ዘይብሉ ወይ ቻርጅ ክገብር ዘይከአለ ድማ፣ ንዕዳጋኡም ኢሎም ብስፒከር ዜናታት ዘጋውሑ ነጋዶ ኣብ ዝርከቡሎም ጎደናታት ጠጠው ኢሎም ዘዳምፁ እውን ነበሩ። ሰባት ብዛዕባ ፖለቲካ እታ ሃገርን ውፅኢት (ዜና) ዝካየዱ ዝነበሩ ውግኣትን ዘውግዑሉ ጊዜ ነበረ። ብሓባር ተራሺብካ ምውጋዕ፣ ኣብ ርእሰኻ ንዝፍጠሩ ሕቶታት ንምትንፋሱን ጭንቀትኻ ንምቅላልን እውን የገልግል ነበረ። እቶም ካብ ኢንተርኔት ኣውራድካ ብሞባይል ዝዝርግሑ ዝነበሩ ዜናታትን ትንተናታትን ድማ ከም መዘራረቢ ዛዕባ ኮይኖም ይጠቐሙ ነበሩ።

ድሕረ ወዕሊ ፕሪቶርያ 'ውን እንተኾነ፣ መራሽብቲ ሓፋሽ ከምድላየን ኣትየን ስቅያት ትግራይ ዘቃልዓሉ ዕድል ኣይረኽባን። ብርግፅ፣ ኣብ ዝተወሰነ ክፋል ትግራይ ዝነበር ህዝቢ፣ ሰራሕ ክእቱ፣ ደቁ ናብ ቤት ትምህርቲ ክሰድድ፣ ናብ ንቡር ናብራ ክምለስ ዝፈተነሉ ኩነታት 'ውን ነይሩ። እንተኾነ፣ ናብታ ንደሓር ገፆም ገዲፎምዎ ዝመፁ ምውቕቲ ገዛኦም ዝምለሱላ መዓልቲ ዝፍፍቑ፣ ሓዚ 'ውን ብሓለንጊ ጥሜት ዝጥወፉ፣ ኣብ ኪንዳ ተደብርዮም ከርፋሑ ናብራ ዝመርሑ ወገናት ብዙሓት እዮም። እዚ እቶም፣ ድምፆም ክስማዕ ይደልዩ። ንሕቶኦም ተግባራዊ መልሲ ዝህበም ይደልዩ። ነዚ ሕቶ ተቐቢሉ ናብ ዝምልከቶ ኣካል ናይ ምቕራብ፣ “ከምዚኣ ኢልካ ነይርካ ሞ ኣበይ በፅሕት” ኢልካ ናይ ምክትታል ሓላፍነት ድማ ናይ ሚዲያ እዩ። እተን ናብ ስራሕ ዝተመልሳን ኣብ ደገ ኮይነን ንህዝቡን ንምግልጋል ላዕልን ታሕትን ዝብላን መራሽብቲ ሓፋሽ ነዚ ቅድሚት ክሰርዕኦ ይግባእ። ኣብዚ ሓዚ እዋን ተፈናቐልቲ ወገናትና ብዝሓሸ ዝሕዝቡሉን ብቐፃልነት ነናብ መረብቶም ዝምለሱሉን መንገዲ ዝምልከቱ ገዲፍካ ናብ መዘናግዒ ዘተኩሩ መደባት ምብዛሕ ሓላፍነት ዝጎደሎ ኣካይዶ ትዕዘብ። ተፈናቐልቲ ወገናትና፣ “ተረሲዕና፣ ተናዒቕና፣ ከምዘይረኣ ተራኢና” ዝብል ስምዒት ከይሓድሮም ዘድሊ ኩሉ ጥንቃቄ ምግባር ዘድሊ 'ኳ እንተኾነ ብዕቱብ ክትግበር ግን ኣይከአለን። መራሽብቲ ሓፋሽ ድማ ነዚ ዛዕባ ቐዳምነት ብምሃብ ወሳኒ ተራ ክፃወታ ይግበእን። መራሽብቲ ሓፋሽ፣ ንባዕልተን እውን ኣብ ቃለን ክርከባ፣ ንሰብ-ስልጣናት ኣብ ቃሎም ክርከቡን ከምኡ 'ውን ተሓታትነት ክሰፍንን ኣበርቲዐን ክሰርሓ ይግባእ። ካብ ደልሃመት ካብ እንወፀሎም መንገዲታት ሓዲኡ እዚ ከይኮነ ኣይተርፍን።

ኣብ ዘባ ማእኸል ትግራይ፣ ዓዲ ኣይቆር ዝበሃል ከባቢ ብዕለት 12 ሚያዚያ 2013 ዓ.ም. ሰራዊታት ኢትዮጵያን ኤርትራን ብዝፈፀሙ ዘስካሕክሕ መጥቃዕት ፃዕዳ ፎስፈረስ ግዳይ ዝኾነት ንሓ 13 ዓመት ቅባነት ገ/ሚካኤል።
On 20 April 2021, a 13-year-old girl, Kisanet G/Michael was one of the victims of a white phosphorus attack by Ethiopian and Eritrean armies in Adi Ayqoro, Central zone of Tigray.

ሰኔ 15, 2013 ዓ.ም.፣ ካብ መቐለ ንስሜናዊ ምዕራብ ከባቢ 29 ኪ.ሜ. ርሒቓ ኢትርኩብ ከተማ ቶጎ ኣብ ሰሙናዊ መዓልቲ ዕዳጋ ስሉስ ብነፈርቲ ውግእ ዝተሓገዘ ብዝተፈፀመ መጥቃዕቲ፣ ብውሕዱ 64 ሰባት ሞይቶም፣ 180 ድማ ቆሊሎም።

መቐለ፣ ብደብዳብ ነፈርቲ ዝዓነወ መስፍን እንዳስትሪያል እንጅነሪንግ

ዓድዋ፣ ብደብዳብ ነፈርቲ ዝዓነወ ፋብሪካ ዓለባ ኣልመዳ

ኣብ ደቡብ ትግራይ፡ ከተማ ኮረም ብመጥቃዕቲ ድሮን ዝተጨፍጨፉ ንፁሃን

ኣብ ሰሜን ምዕራብ ትግራይ፡ ከተማ ማይ ፀብሪ ኣብ ዝነበሩ ብመጥቃዕቲ ድሮን ዝተጨፍጨፉ ንፁሃን

ኣብ ምዕራብ ትግራይ፡ መዕቛቢ ተፈናቐልቲ ደደቢት ብመጥቃዕቲ ድሮን ዝተጨፍጨፉ ተፈናቐልቲ

ኣብ ሰሜን ምዕራብ ትግራይ፡ ዓዲ ዳዕሮ ብመጥቃዕቲ ነፈርቲ ውግእ ዝተደብደበ ምንበሪ ገዛውትን ዝተጨፍጨፉ ንፁሃንን

9 ታሕሳስ 2013ዓ.ም.፣ ብወተሃደራት ኢትዮጵያን ኤርትራን ዝተደብደበን ዝተዘረፈን መስጊድ ኣልነጃሺ።
18 DECEMBER 2020, Alnejashi Mosque was bombed and looted by Ethiopian and Eritrean troops.

ብፀላኒቲ ዝተቐፀለን ዝተቐደደዱን ቅዱሳት መፃሕፍቲን ዝገዛወ ቤተ ክርስቲያንን

Invading forces joind hands to destroy everything about Tigrayans including their sacred books and churches.

አብ ክልል ዓፋር፣ ነበርቲ ከተማ
ኣብዓላ ዘኾነ ተጋራ ዝመሃርሉ
ዝነበረን ብጉጅለ ተወላድቲ
ዓፋር ዝተጉሓለን ዝዓነወን ቤት
ትምህርቲ።

A school that used to serve
the Tigrayan community
in Abala town of the Afar
region, was looted and
destroyed by Afar ethnic
groups residing in the area.

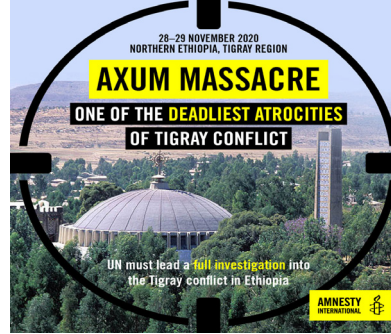

15 ሕዳር 2012፣ ብደበዳብ ከቢድ ብረት ወረርሽኑ ሓይልታት ዝዓነወ ኣብ ሞብራቻዊ ዘባ ትግራይ፣ ከተማ ነጋሽ፣ ውቐሮ ዝርከብ ደብረ መድሃኒት ኣማኑኤል ቤተ ክርስቲያን ማዓጎ።

Debre Medhanit Amanuel Ma'go Church, found in the Eastern Tigray, Negash town, was shelled by invading forces on 24 November 2020.

• Facts - Tigray Genocidal War

By: International Media, International Organization's Report and Leaders Testimony

November, 2020

‘Eritrean forces killed hundreds of unarmed civilians in the city of Axum in November 2020 through indiscriminate shelling and shooting and extrajudicial killings, in what the human rights organization says could amount to a crime against humanity’

(Amnesty International)

January, 2021

The US calls on Eritrea to “immediately” withdraw its troops who have been fighting in Tigray.

February, 2021

A CNN investigation brings to light a massacre which took place during a religious festival in the town of Dengelat late last year. Eyewitnesses told CNN that a group of Eritrean soldiers opened fire at church during a service, claiming the lives of priests, women, entire families and a group of more than 20 school children on November 30, 2020.

US Secretary of State Antony Blinken calls for the withdrawal of Eritrean and Ethiopian regional forces from the Tigray region and an end to killings and human rights violations.

March 2021

UN High Commissioner for Human Rights Michele Bachelet calls for an independent investigation into human rights violations that may amount to war crimes in Tigray, days after CNN’s exclusive report about the massacre in Dengelat.

During a Congressional committee hearing, US Secretary of State Antony Blinken condemns acts of “ethnic cleansing” to the human rights abuses he says are being carried out in Western Tigray, calling the situation “unacceptable.”

May, 2021

US President Joe Biden calls for a ceasefire and an end to “large-scale human rights abuses” in Tigray.

June, 2021

The UN and international aid groups say more than 350,000 people in Tigray are facing “catastrophic” levels of “acute food insecurity” or famine, with millions more at risk.

The Ethiopian Prime Minister Abiy Ahmed has frequently cut off power, Mob-Phone Access to the region. We know that the forces allied to the Ethiopian government have damaged and looted health facilities. *(Samanta Power; USAID Director)*

When I met the Ethiopian leaders on February, they really use this kind of language that they are going to destroy the Tigriyans and they are going to wipe out the Tigriyans for 100 years.

(Pekka Havviesto, Former Special Envoy to European Union)

August, 2021

Widespread rape and sexual violence carried out by members of the ENDF, the Eritrean Defense Force (EDF), and other aligned Special Forces and militia groups.

(Amnesty International Report)

September, 2021

‘All the hallmarks of Genocide as defined by the international law are committed in Tigray.....’

(CNN Report)

October, 2021

A CNN investigation finds that the Ethiopia’s government used Ethiopian Airlines, the country’s primary commercial airline, to shuttle weapons to and from neighboring Eritrea during the war. *(CNN Report)*

November, 2021

“Now we are hearing countless horrific accounts of rape is being used as weapons of war, a violence against civilians, of hunger been used as tool of war, a famine looming, UN staffs been expelled..... Ethiopians are killing Ethiopians thousands by the day”

(Linda Thomas-Greenfield, US Ambassador to UN)

Do you believe genocide is underway in the region?.....
Yes, and I have said so. As we see genocide is unfolding, we need to do everything we can to stop it and we need to call it as such” *(BOB Mendez, US Senator)*

Ethiopia’s conflict-torn Tigray region is under a “systematic blockade”, Tedros Adhanom Ghebreyesus, the World Health Organization (WHO) director-general says, warning that people were starving to death and dying from a lack of access to medicine. *(Aljazeera)*

November, 2021

What’s unfolding in Ethiopia has all the makings of genocide and we cannot wait for this to become another Rwanda before we take action. *(Brad Sherman, US Senator)*

Ethiopia's conflict-torn Tigray region is under an "effective blockade", the World Health Organization chief Tedros Adhanom Ghebreyesus said (File: Fabrice Coffrini/Reuters)

January, 2022

An airstrike in Ethiopia's northern region of Tigray has killed 56 people and wounded at least 30 in a camp for the internally displaced. The strike hit the camp in the town of Dedebit in the north-west of the region... *(The Guardian)*

April, 2022

"We will erase you from this land" Crime against Humanity and ethnic cleansing in Ethiopia's Western Tigray Zone, April, 2022. *(Human Rights Watch and Amnesty International Report)*

October 6, 2022 –

... an air strike in Adi Daero kills more than 65 people and injures more than 70. Many of those killed are displaced people sheltering inside a school building. *(BBC)*

December, 2022

We have seen 20,000 (Twenty Thousand) soldiers in Ethiopian arm is imprisoned months ago simply because of their Tigrayan heritage *(Brad Sharman, US Senator/Congressman)*

January, 2023

"Nowhere in the world are we witnessing hell like in Tigray," WHO's chief Tedros says, as a blockade prevented medicines and other life-saving supplies from reaching the northern region.

September, 16, 2023

Sexual violence in Tigray still rife – report
Eritrean and Ethiopian armed forces, as well as associated militias likely perpetrated sexual violence on a widespread and systematic basis in Tigray, Ethiopia, A new report has revealed. The report by Physicians for Human Rights (PHR) and the Organization for Justice and Accountability in the Horn of Africa (OJAH) zooms into the months that followed the signing of the Cessation of Hostilities Agreement (CoHA) in November 2022 (Monitor)

March, 2023

October, 2023 'We found evidence of wide-ranging atrocities. In Tigray, Ethiopian National Defense Force, Eritrean Defense Forces, regional forces, and affiliated militias perpetrated violations and abuses on a staggering scale, including mass killings, widespread and systematic rape and sexual violence against women and girls, deliberate starvation, forced displacement, and large-scale arbitrary detentions. These acts amount to war crimes and crimes against humanity.

(Statement of the Chairperson of the International Commission of Human Rights Experts on Ethiopia, Mr. Mohamed Chande Othman, at the 78th Session of the UN General Assembly, Third Committee)

October, 2023

Just days before a deal to end the war in Ethiopia's Tigray region, soldiers from neighboring Eritrea last fall massacred more than 300 villagers in Mariam Shewito over the course of a week, according to witnesses and victims' relatives.

(The Washington Post, Published February 28, 2023)

ወተሃደራት ኢትዮጵያ፣ ከብቲ ሓረሰቶች ትግራይ እናሓረዱ ይበልደዋል

ብሰንኪ ኣብ ትግራይ ዝተኣወጀ ጀኖሳይዳዊ ኩናት ኣብ ከርፋሕ ህይወት ይነብሩ ዘለው ተመዛበልቲ ወገናት

ኣብ ክልል ዓፋር፣ ከተማ ኣብዓላ ዝነበሩ ተጋሩ ገዛውቶም ብተወለድቲ ዓፋር ‘ናይ ክርስትያን ገዛ’ ዝብል መፍለጻ ተፃሒፍሎም ኣብ ገዝእም እናሃለው መጥቓዕቲ በፂሒዮም።

9 ሕዳር 2012ዓ.ም.፣ ብወተሃደራት
ኤርትራ ዝዓነወ ኣብ ሞብራቻዊ
ዞባ ትግራይ ከተማ ዛላምበሳ (ዶብ
ትግራይን ኤርትራን)፣ ልጋት ኣብ
ዝበሃል ኸባቢ ቀበሌ ኣዲስ ኣለም
ዝርከብ ቤተ ክርስቲያን ጨርቆስ።

On November 20, 2020 , A
Church dedicated to Cherkos
located in the Eastern zone
of Tigray, Zalambessa town
(Tigray-Eritrea border), in an
area called Lgat in Kebelle
Adis Alem was destroyed by
Eritrean troops...

75 ዓመት ዝዕድሞኣን ኣደይ ብርዛፍ ገብረመድህን ተመዛቢሊን ኣብ መዓሰከር ዓብይ ዓዲ
ይርከባ፤ ንመዓልታት እኹል ምግብ ብዘይምርካብን ብጥሜት ይህሊያ ከምዘለዋ ይዛረባ።

(ዘ ጋርድያን፣ 01 ነሓስ 2015 ዓ.ም.)

ጀናሳይድ ትግራይ ዘበት ከይድገም! ዘበት ከይርሳዕ!!
Never Again and Never Forget the Tigray Genocide!!